

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Α'.

Αύγουστος

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΣΤ'.

ΗΓΗΣΙΠΠΟΣ ΜΟΡΩ

(Σκιαγραφία)

Ces gens là me laisseront mourir de faim ou de chagrin, après quoi ils diront : c'est dommage ! et me feront une réputation pareille à celle de Gilbert.

H. MOREAU

A'.

‘Ο ποιητὴς, τοῦ ὁποίου τὸν βίον σκιαγραφῶ, δὲν εἶναι ἵσως σήμερον τοσοῦτον ἄγνωστος, μολονότι ἔξησε καὶ παρῆλθε σχεδὸν τοιοῦτος. “Αν ἡ δυστυχία, ὦ φίδης ζῶν κατεβλήθη καὶ ἀπέθανεν ἐν ἥλικίᾳ προώρῳ, ἐκάλυσεν αὐτὸν ἡ ἀπο-

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Α']

κτήση περιφανὲς ὄνομα, πέμψασα εἰς τὸν τάφον δυστυχῆ καὶ ἄγνωστον, ἡ ὑστεροφημία, ὁ ἀπροσωπόληπτος καὶ ἀδέκαστος οὗτος ἐκδικητὴς τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, ἢν ὑπέστη πολλάκις ἡ εὐφυΐα ἐν τῇ ζωῇ, εὐγενής καὶ παρήγορος ἔρχεται νὰ ἐπιθέσῃ τὸν ἀμάραντον αὐτῆς στέφανον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ μετώπου θύματος ἀδίκου τῆς μοίρας καταδρομῆς. Ποσάκις ἐν τῷ πολυταράχῳ τῆς κοινωνίας ρεύματι ἐκστροβιλίζονται καὶ ἀπόλλυνται λάθρα καὶ ἄγνωστοι τοσαῦται εὐγενεῖς καὶ πολύτιμοι ὑπάρξεις, ἂς ἀπεμάρανεν ὁ κοινωνικὸς ἐγωīσμὸς, ἡ ἔνοχος ἀδιαφορία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ δὴ ὁ φθόνος πρὸς πᾶν τὸ εὐγενὲς καὶ γενναῖον κοινωνίας καχεκτικῆς καὶ γραώδους, ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ὁποίας τήβεννον ὁ ψυχρὸς παρατηρητὴς οὐδὲν θέλει διακρίνει ἡ τὰ ῥάκη ψευδοῦς καὶ ἐπιπλάστου μεγαλείου, τὸ ὅποιον ἡ

έλαχιστη πνοή ἐναντίας τύχης ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τοιοῦτο! Ποσάκις ὑπὸ τὴν φαινομένην ταύτην καὶ προσποίητον λαμπῆδόνα καὶ καλλονὴν ἐμφωλεύει καὶ ὑποθάλπεται ἡ νέκρωσις καὶ ἡ σῆψις τῶν κοινωνιῶν!

Μὴ ἀπατώμεθα ὁ σήμερον ἔννοού μενος καὶ ἐπευφημούμενος πολιτισμὸς, ἡ εὔτελὴς αὕτη τοῦ ἐγωῖσμου καὶ τῆς ἀτομικότητος εἰδωλολατρεία, ἡ ἄρνησις πάσης ὑψηλῆς καὶ γενναίας ἰδέας δὲν εἶναι ὁ εὐγενὴς πολιτισμὸς, ἡ καθολικὴ ἀρμονία καὶ ἴσοτης, ἦν ἐπεδιωξαν ἄπαντα τὰ φιλοσοφικὰ πνεύματα, ἦν ἐρρέμβασαν ὅλοι οἱ ἴσχυροὶ νόες ὅλων τῶν αἰώνων ἐπὶ ματαίῳ. Ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον προοδεύσας ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ, οὐδαμῶς οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ηὐτύχησεν ἐν τῇ προόδῳ ταύτῃ τὸ μυστηριώδες ξύλον τῆς γνώσεως κατέστρεψε καὶ καταστρέφει ἐς ἀεὶ τὴν εὔτυχίαν αὐτοῦ, τὴν ψυχικὴν ἐκείνην ἡρεμίαν, ἦν μάτην ὁ ἄνθρωπος θέλει ἀναζητήσει εἰς τὰ βάθη καρδίας φλεγμαινούσης ὑπὸ τὴν δηλητηριώδη πνοὴν, τὴν ὑποβόσκουσαν καὶ ὀσημέραι καταβιβρώσκουσαν τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ εὐδαιμονίαν. Φαντάσθητε τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ πρωτογόνῳ αὐτοῦ καταστάσει, εὐδαιμονοῦντα καὶ ἀγαλλόμενον ἐν τῇ πενιχρῷ αὐτοῦ καλύβῃ, περὶ μηδενὸς σκεπτόμενον, τερπόμενον ἐν τῇ εὐαρέστῳ μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ κοινωνίᾳ, καὶ συγκρίνατε αὐτὸν πρὸς τὴν παροῦσαν κατάσαστν τούτοις κομψὸς ἐκεῖνος οἰκίσκος, ἡ ἀπέριττος ἐκείνη υεσσιὰ εἶναι ἡ καλύβη τοῦ πατριάρχου τῶν παλαιῶν χρόνων παρὰ τὴν καλύβην ὑψοῦνται τοσαῦται ἀλλαι καλύβαι εὐδαιμόνων ἀνθρώπων εἶναι νῦν· μετ' ὀλίγου θὰ κοιμηθῶσι λυσιμέριμνοι τὸν ἀτάραχον τοῦ δικαίου ὑπνον· μὴ ταράξωμεν αὐτούς· αἱ ἐριννύες τῶν παθῶν οὐδαμῶς ἐπίσης θὰ διαταράξωσιν αὐτούς· καὶ ὅτε ἐρατεινὴ καὶ ροδόπεπλος ἀνατείλῃ ἡ πρωΐα, οἱ εὐδαιμονες ἀγρόται θέλουσιν ἔξεγερθῆ, ὅπως ποιήσωσιν ἔναρξιν τῶν γεωργικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν· τοιαύτη εἶναι ἡ σκιαγραφία τοῦ

ἀνθρώπου τῆς φύσεως, ἀφελῆς, εἰδυλλιακῆς, πλήρης θελγήτρων. Ἡδη ἂς εἰσέλθωμεν εἰς μεγάλην πόλιν· τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ ἀπαισίως ἐκτείνει ἐπ' αὐτῆς τὰς πτέρυγάς του· ιδέτε αὐτὴν ἄσεμνον ὑβραλίδα νωχελῶς ἀναπαυομένην εἰς τὰς ἀγκάλας ἐπονειδίστων δργίων· ἀτενίσατε μακρόθεν τὴν νέαν ταύτην Βαβυλῶνα τῆς διαφθορᾶς, ἀλλὰ μὴ τὴν πλησιάσητε· ἡ δηλητηριώδης αὐτῆς ἀπόπνοια δύναται νὰ σᾶς διαφθείρῃ. Εἰσέλθωμεν πεφυλαγμένως εἰς τὸ κατάφωτον ἐκεῖνο μέγαρον· αἴθουσαι ἐκεῖ μεγαλοπρεπεῖς ἐκπέμπουσαι κραυγὰς ὀργιώδεις ἥδονῆς χαρμοσύνου· ἡ τελετὴ ἐκείνη δὲν εἶναι αἱ ἑορταὶ τῶν παλαιῶν χρόνων τῆς Κυβέλης· ἡ ἱλαρὰ θεότης πρὸ πολλοῦ ἔξελιπεν· ἀλλ' ἐν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ, τῇ πρὸ ἡμῶν παρισταμένῃ, τελοῦνται τὰ μυστήρια τῆς νεωτέρας Κυβέλης τοῦ πολιτισμοῦ! ... Ἀπολεπωμεν, ἀναγνῶστα, τὸν οἶκον τοῦτον, ἀποκρύψωμεν ἔξι αἰσχύνης τὸ πρόσωπον, διότι παρὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο μέγαρον, ἐντὸς καταρρέοντος οἰκίσκου, φωνὴ βραγχώδης τέκνου θυήσκοντος ἔξέρχεται, κραυγάζουσα πρὸς τὴν ἀσθενοῦσαν μητέρα του ἀνάρθρους καὶ φρικτοὺς μονολόγους: ἄρτον, πεινῶ· αἱ κραυγαὶ ἐκεῖναι εἰσὶν αἱ τελευταῖαι τοῦ ἐπιθανάτου τέκνου, τὸ ὅποιον μάτην τὴν ἐπιοῦσαν θέλει θερμάνει ἡ πνοὴ ἀπωρφανισμένης μητρός· πόσον φοβερὰ ἡ ἀντίθεσις τῆς σκηνογραφίας ταύτης, ἀλλὰ πόσον ἀληθής! Ἰσως τὰ καθημερινὰ ταῦτα θεάματα τοσοῦτον ἀπεσκλήρυναν τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε οὐδεμίαν πλέον ἔντύπωσιν εἰς τὸ ἀπηνόδηκός ἐκ τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν συναισθημάτων τούτων πνεῦμά του ἐμπούσιν· ὁ ἄνθρωπος ἥδυνεται βλέπων μᾶλλον τὴν δυστυχίαν ἢ τὴν εὔτυχίαν· καὶ ἐνῷ φθονεῖ τὸν εὐδαιμονοῦντα ἀδελφόν του, ἀρέσκεται τούναντίον ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ δυστυχοῦντος· ὁ ἐγωῖσμός του ἵκανοποιεῖται ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ καὶ ἔτερων δυστυχεστέρων αὐτοῦ πλασμάτων.

Τπάρχουσιν ἄνθρωποι, δι' οὓς ἡ ειμαρμένη εἶναι ἀνηλεής καὶ ἀποτρόπαιος·

ο ἀστὴρ τῆς ἀνατολῆς αὐτῶν ἦτο δυσοίωνος, ο τῆς δύσεως ἀπαισιος.

Ο Ἡγήσιππος Μορὼ ἔτυχε τοιοῦτος.

Ἡ γέννησις αὐτοῦ ὑπῆρξε μία παράβασις τῶν πολιτικῶν καὶ ἡθικῶν νόμων τῶν διεπόντων τὰς κοινωνίας· ἐγεννήθη ὑπὸ τοὺς ἐνόχους ἀσπασμοὺς δύο ὑπάρξεων, ἀς πρὸς στιγμὴν συνήνωσεν ἔρως φιλήδονος καὶ ἐγκληματίας· φεῦ! ή κοινωνία ἡ καταπίνουσα τὴν κάμηλον διῆλξει τὸν κώνωπα· ἔθεώρησεν αὐτὸν πάντοτε μὲν ὑποπτον καὶ αὐστηρὸν δόμῳ· ἐν τῇ βραχείᾳ ζωῆ του δὲν ἐγνώρισεν οὔτε συγγενεῖς, οὔτε φίλους· ἀπέθανε δυστυχῆς καὶ πενόμενος, δίχως ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ νὰ χυθῇ ἐν δάκρυ, δίχως νὰ θραυσθῇ μία καρδία· οὐδεὶς συνεπάθησεν αὐτὸν θυήσκουτα, ἐκτὸς τῶν ἀφώνων τοιχῶν ἐνὸς νοσοκομείου... Φεῦ! εἰς τὰ ἐνδιαιτήματα ἐκεῖνα τοῦ ἄλγους καὶ τοῦ ἐλέους πόσοι ἔτεροι συνάδελφοι αὐτὸν ἐν δυστυχίᾳ καὶ μεγαλοφυΐᾳ ἐξέπεμψαν τὴν τελευταῖαν πνοὴν, τὸ τελευταῖον ἀσμα τοῦ βίου αὐτῶν!

Δὲν ἦτο ὁ πρῶτος, ἀλλ' οὔτε ὁ τελευταῖος.

Ο Σερβάντης, ο Μαλφιλάτρης, ο Γιλβέρτης, ο Φόσκολος, ο Σούτσος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀπέθανον τὸν αὐτὸν θάνατον. Οὐδεὶς παρέστη ἐν τῇ ἐπιθανάτῳ αὐτῶν ἀγωνίᾳ· Οἱ ἄθλιοι! ἐκλαυσαν ἵσως πύρινα δάκρυα, ἀλλ' ή ψυχὴ αὐτῶν ἐνεκαρτέρησε, δίχως νὰ ἐκφράσῃ βλασφημίαν τινὰ κατὰ τῆς είμαρμένης, κατάραν τινὰ κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας· καὶ ἵσως ἐψιθύρισαν, εὐγενεῖς καὶ χριστιανικοὶ, τὰ περιπαθῆ καὶ φιλάνθρωπα ἐκεῖνα τοῦ Γιλβέρτου ἔπη!

«Εἴθε ν' ἀποθάνωσι πλήρεις ἡμερῶν τοσοῦτοι φίλοι κωφοὶ εἰς τοὺς ἀποχαιρετισμούς μου· εἴθε ὁ θάνατός των νὰ θρηνηθῇ, φίλου δὲ χείρ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς των!»

B'.

Ο Ἡγήσιππος Μορὼ ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τὸν ἀπρίλιον τοῦ 1810. Καίπερ γνωρίσας τοὺς φυσικοὺς αὐτοῦ γονεῖς,

ἐστερήθη αὐτῶν ἐν τρυφερωτάτῃ ἡλικίᾳ. Τῇ προστασίᾳ εὐγενοῦς τινος καρδίας ἐσπούδασεν εἴς τι ἐπαρχιακὸν λύκειον, ἐκ τοῦ ὅποιου ἐξελθὼν εἰσῆλθεν εἰς ἐν τῶν τυπογραφείων τῶν Παρισίων ὑπάλληλος ως ὁ Βερανζέρος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εὐτυχῆς ὅσον ἐκεῖνος. Ἐν ἀπαλῇ ἡλικίᾳ διῆγε τὰς ἡμέρας του μόνος ἐν θλίψει καὶ ἀθυμίᾳ· οὐδὲν μειδίαμα τῶν γονέων του ἥσθανθη ὁ νεαρὸς ποιητής· ἦτο νόθος· ἡ κατάστασις αὗτη τῆς νοθείας, ἡ μοιραία καὶ ἀπαισία, κατέβαλεν αὐτὸν προώρως, δίχως νὰ αἰσθανθῇ τοῦ βίου τὰ θέλγητρα, μολονότι τὴν κατάστασιν ταύτην ὑπῆρξεν ἄλλος ποιητής ἐξυμνήσας αὐτὴν ως ποιητικὴν καὶ εὐδαιμονα· ὁ Ριχάρδος Σαβάζ, νόθος καὶ οὐτος, ἀλλ' οὐδέποτε, μεθ' δλην τὴν ἔξοχον αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῆς σεμνοτύφου μητρός του, καίπερ ἐναγαγὼν αὐτὴν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων· ἀλλ' ὁ ἀπόκληρος ποιητής ἐξεδικήθη τὴν μητέρα του διὰ λαμπρῶν στίχων, οἵτινες συνεκίνησαν ἄπασαν τὴν Ἀγγλίαν, ἐκτὸς τῆς μητρός του!

«Εὐδαιμων ὁ γεννηθεὶς νόθος! κομήτης ἔκκεντρος, διαλάμπει ἐν τῇ ἀκανονίστῳ αὐτοῦ πορείᾳ. Ἡ γέννησίς του δὲν εἶναι προϊὸν φιλαρεσκείας, οὐχί! Ἡ φύσις ἐπλασεν αὐτὸν ἐν στιγμαῖς ἐκστάσεως· εἶδε τὸ φῶς, ὅπως θεμελιώσῃ νέαν γενεὰν καὶ οὐχὶ δύος ἐξακολουθήσῃ ἐτέραν. Ο γενναῖος νόθος δὲν εἶναι δωδεκάτη τις οἰκογενειακὴ εἰκὼν, φέρων τὴν ἀνόητον φυσιογνωμίαν τῶν προγόνων του. Οὐδεμία παράδοσις κωλύει τὴν ἐξαρσιν τῶν ἐλπίδων του, οὐδεμία πρόληψις ἀμαυροῦ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ φῶτα. Ἡ φλὸξ αὐτοῦ ἔγκειται ἐν αὐτῷ· δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς τῶν ἄλλων· καὶ δοξάζεται διὰ τοῦ ἀκτινοβόλου ὀνόματος τοῦ νόθου»...

Άλλὰ τὰ βίαια καὶ ὅλως Ἀγγλότροπα ταῦτα αἰσθήματα τοῦ ἀποκλήρου ποιητοῦ οὐδαμῶς ἐπηρέασαν τὴν καρδίαν τοῦ πτωχοῦ Ἡγησίππου· εἰργάζετο ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ προϊσταμένου του, ἐγκαρτερῶν ἐπὶ τῇ είμαρμένῃ αὐτοῦ παρθενικὸς τὴν καρδίαν καὶ τοὺς

πόθους, εἶχεν αἰσθανθῆ κατὰ τὴν ἐν τῷ τυπογραφείῳ διαμονήν του ὅσον διάπυρον τοσοῦτον ἀγνὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ώραλαν θυγατέρα τοῦ τυπογράφου Λουίσταν, ἦν ὑπὸ τὸν τίτλον ἀδελφῆς ἀναφέρει πολλαχοῦ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ καὶ πρὸς ἡν ἀφιέρωσε τὰ διηγήματά του· ὁ ταλαιπωρος ὡν εἰροπόλησε τὴν εὔτυχιαν, ἀλλὰ τὸ ὄνειρον ὑπῆρξε βραχὺ, ως ὑπάρχουσι τοιαῦτα δλατὰ ὄνειρα τοῦ βίου ἡμῶν, ως ἀφίπτανται εὐπετεῖς καὶ στιγμιαῖς οἱ πόθοι καρδίας ἀτυχοῦς καὶ τεθλιμμένης.

Ἡ ἐν τῷ τυπογραφείῳ, ὅπου εἰργάζετο, περίοδος τῆς εὔτυχιας τοῦ νέου ποιητοῦ ὑπῆρξεν εὐάρεστος μὲν ἀλλὰ βραχυτάτη ἀκολούθως ἡ θλίψις καὶ ἡ πενία κατέβρωσαν τὴν καρδίαν αὐτοῦ· προέβλεπε τὸ μέλλον αὐτοῦ ἀληθὲς, ἀλάνθαστον, ἥσθανετο τὴν παγετώδη χεῖρα ἀνοικτήρμονος μολρας, μελλούσης νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν πρώαρον τάφον. Ἔντιν τῶν διηγήματων αὐτοῦ, χαριεστάτῳ καὶ ἀποπνέοντι βαθυτάτην ἔκφρασιν θλίψεως καὶ μελαγχολίας, ὁ πτωχὸς ποιητὴς προεφήτευσε τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ τύχην· ἀναγνώσατε τὸ ἐν τῷ διηγήματι τοῦ Ἰξοῦ ἀλληγορικὸν καὶ πένθιμον τοῦτο ἄσμα, καὶ ἀν δυνηθῆτε, μὴ κλαύσητε.

Εἶναι τὸ ἄσμα τοῦ Ἰξοῦ:

I

«Ἄνοιξατε! Εἴμαι Ἰξὸς, ὁ πτωχὸς παράσιτος, ὅστις ὑπὸ πνοῆς ἀνέμου μέλλει ν' ἀποθάνη.

«Ημέραν τινὰ, πρὸ δώδεκα ἑτῶν, πυγμαῖος τις ἐπεσεν ἀπὸ τὴν λευοτείαν δορὰν τοῦ Ἡρακλέους· ἐγὼ ἥμην ὁ πυγμαῖος ἐκεῖνος. Ὁ πατήρ μου δὲν μὲ ἡγάπα, διότι ἥμην ἀσθενῆς καὶ βραχύσωμος· καὶ ὅτε, παιδίον ἔτι, προσέκοπτον εἰς τὰ γόνατά του, ἥκουον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου φωνὴν βρυχωμένην ώσελ τρικυμίας. Οἱ ἀδελφοὶ μου μὲ τάπτουσιν ὄσάκις γεγωνύτα τῇ φωνῇ ἀποκαλέσω αὐτοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐν τούτοις θέλω νὰ ζήσω, διότι ἔχω ἀδελφὴν, ἀδελ-

φὴν ἀγαπῶσάν με... Εἶναι τοσοῦτον ἀγαθὴ ἡ Μακαρία!

«Ἄνοιξατε! εἴμαι Ἰξὸς, ὁ πτωχὸς παράσιτος, ὅστις ὑπὸ πνοῆς ἀνέμου μέλλει ν' ἀποθάνη.

II

«Οἱ ἀδελφοὶ μου μὸν εἶπον μίαν ἥμεραν: «Γενοῦ χρήσιμος εἴς τι· μάθε νὰ ὑέγειρης ἀνδριάντας καὶ ναοὺς, διότι »έσόμεθα θεοὶ ἵστας.» Καὶ προσεπάθησα νὰ ὑπακούσω εἰς ταὺς ἀδελφούς μου· ἀλλ' ἡ σμίλη καὶ ἡ σφύρα ἥσαν λίαν βαρεῖαι! καὶ ἐκτος τούτου, ὅπτασται παράδοξοι παρήρχοντο, παρήρχοντο ἀκαταπαύστως μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ λίθου τῆς Ηάρου, ἐνῷ ὁ ἀφηρημένος δάκτυλός μου ἀπεικόνιζεν ἐπὶ τῆς κόνεως ἐν ὅνομα, πάντοτε τὸ αὐτὸν, τὸ γλυκὺ ὄνομα τῆς Μακαρίας.

«Ἄνοιξατε! εἴμαι Ἰξὸς, ὁ πτωχὸς παράσιτος, ὅσις ὑπὸ πνοῆς ἀνέμου μέλλει ν' ἀποθάνη.

III

«Τότε οἱ ἀδελφοὶ μου μὸν εἶπον· «Ξενίζομεν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ πολιὸν γέροντα τῆς Χαλδαίας, ὅστις εἰξεύρει ν' ἀναγνώσκη ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ μέλλοντα· ἄκουσον τὰ μαθήματά του, καὶ εἰπὲ ἡμῖν, ἀν βλέπης ἐν ταῖς νεφέλαις μέλλοντας θησαυροὺς καὶ νίκας.» Καὶ ἤκουσα τὸν γέροντα καὶ διῆλθον μακρὰς γαληνίους νύκτας θεωρῶν τὸν οὐρανόν· ἀλλ' οὕτε νίκας εἶδον οὕτε θησαυροὺς, εἶδον μόνον ὑγρὰ καὶ περιλαμπῆ ἀστραθεωροῦντά με μετ' ἔρωτος... ως οἱ ὁδοφαλμοὶ τῆς Μακαρίας.

«Ἄνοιξατε! εἴμαι Ἰξὸς, ὁ πτωχὸς παράσιτος, ὅστις ὑπὸ πνοῆς ἀνέμου μέλλει ν' ἀποθάνη.

IV

«Τότε οἱ ἀδελφοὶ μου μὸν εἶπον· «Λάβε τόξον καὶ βέλη καὶ ὑπαγε νὰ θηρεύσῃς εἰς τὰ δάση.» Καὶ ἔτρεξα εἰς

τὰ δάση, κρατῶν τόξον καὶ βέλη ἀλλ' ἀμέσως ἐλησμόνησα τὴν θήραν καὶ τοὺς ἀδελφούς μου. Ἐνῷ ἡκροαζόμην τὴν φαλμῳδίαν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἀηδόνων, ἔλαφός τις κατέβρωσε τὸν ἐν τῇ ἐσθῆτι μου ἄρτον, μικρὸν δὲ πτηνὸν, κατάκοπον ἀπὸ μακρὰν πτῆσιν, ἥλθε ν' ἀποκοιμηθῆν τῇ φαρέτρᾳ μου. Ἐκόμισα τὸ πτηνὸν εἰς τὴν Μακαρίαν.

«Ἄνοιξατε! Εἶμαι Ἰξὸς, ὁ πτωχὸς παράσιτος, ὅστις ὑπὸ πνοῆς ἀνέμου μέλει ν' ἀποθάνῃ.

V

«Τότε οἱ ἀδελφοὶ μου μοὶ εἶπον· «Εἰς νοῦδὲν εἴσαι χρήσιμος,» καὶ μὲ ἐρράπισαν· ἀλλὰ δὲν ἔκλαυσα, διότι ἐσκεπτόμην περὶ τῆς ἀδελφῆς μου. Καὶ αὔριον θέλουσιν ἀρπάσει τὴν ἀδελφήν μου, καὶ αὔριον, ὅταν ἡ Μακαρία, καθημένη εἰς τὸ γαμικὸν συμπόσιον, εἶπη: «Τις εἶναι λοιπὸν ὁ κυανοῦς ἐκεῖνος ἀτμὸς ὁ ἀποθρώσκων ἐκεῖ κάτω ὅπισθεν τοῦ δάσους τῶν δαφνῶν; — Ὡ! γιτίποτε,» θέλουσιν ἀνακράξει οἱ συνδαιτυμόνες.

— «Εἶναι ἡ πυρὰ τοῦ Ἰξοῦ, τοῦ πτωχοῦ παρασίτου, ὅστις ὑπὸ πνοῆς ἀνέμου ἀπέθανεν.»

Τπὸ τοιαύτης πνοῆς ἀνέμου ἔμελλες ν' ἀποθάνεις καὶ σὺ, πτωχὲ Ἡγήσιππε· ἡ προφητεία σου ἔξεπληρώθη ἀλλ' οὐδεμία ἀδελφὴ εύδαιμονοῦσα ἡρώτησε περὶ τοῦ θανάτου σου· δὲν ἔσχεις τὴν ὑψηλὴν ταύτην παρηγορίαν, ὕστατον τούλαχιστον ἀντάλλαγμα τῆς δυστυχίας, ἥτις ἀμείλικτος ὑπέσκαψε τὴν ποιητικὴν καὶ ἀπαλὴν καρδίαν σου!...

Βαρυνθεὶς τὸ τυπογραφεῖον, ὁ ἀνήσυχος ποιητὴς ἔγκατέλιπεν αὐτὸν καὶ ἡσπάσθη τὸ διδασκαλικὸν στάδιον. Ἀπὸ τῆς καλιᾶς ἐκείνης, ἐν ᾧ εὗρε στέγην καὶ ἄσυλον, ὁ πενόμενος νεανίας ἐπτερύγισεν εἰς τὸν αἰθέρα· ἀλλ' ἀντὶ τῆς γαλήνης ἔτυχε τὴν θύελλαν· δὲν ἔγνωριζε ποῦ νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τῆς

καταιγίδος, ποῦ νὰ κοιμηθῇ· ἡ καρδία αὐτοῦ ἐγένετο κάμινος ὁδύνης· ἀνεμνήσθη ἀμέσως τὴν στέγην ἐκείνην, εἰς ἣν εὗρε τοσαύτην ἄλλοτε συμπάθειαν, ἀλλ' ἦν ἀφρόνως ἔγκατέλιπεν. Αἱ ἀκόλουθοι λέξεις εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς ἡθικῆς αὐτοῦ καταστάσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. «Ἡ ἐπιστολὴ αὐτῇ εἶναι ἵσως ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετισμός μου. Σᾶς ἀγαπῶ, διότι μὲ περιεθάλψατε διὰ φροντίδων, ών δὲν ἡμην ἄξιος, καὶ διὰ τρυφερότητος, ἦν ἡ ἴδική μου δὲν δύναται ἀρκούντως νὰ ἔξιφλήσῃ. Σᾶς ἀγαπῶ, διότι ὀφείλω εἰς σᾶς τὰς μόνας ἡμέρας τῆς εύτυχίας μου, καὶ ὅτι καὶ ἀν συμβῆ, μέχρι τοῦ τελευταίου μου στεναγμοῦ, θέλω σᾶς ἀγαπήσει καὶ σᾶς εὐλογήσει. Δὲν σᾶς γράφω τὴν διεύθυνσίν μου! τις οἶδε ποῦ θέλω κοιμηθῆ αὔριον;»

Οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἔλεγε, γράφων τοιουτοτρόπως ὁ πτωχὸς ποιητής παραιτήσας, ώς ἀνωτέρω ἐρρέθη, τὸ τυπογραφεῖον, ἤρξατο διάγων βίου πλάνητα καὶ ἄτακτον· ἡθικὸς πυρετὸς κατεβίβρωσκε τὴν καρδίαν του, τὰ αἰσθήματά του καὶ ἡ ἀπογοήτευσις, ἡ φοβερὰ αὐτῇ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς νόσος, ἀναπόδραστος ἀπόρροια φιλοσοφικοῦ δισταγμοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ὑλιστικοῦ, κατέλαβεν αὐτὸν, δπως τόσα ἄλλα εὐγενῆ πνεύματα, πρωτίμως ἀποσβεσθέντα ὑπὸ τὴν θανατηφόρου πνοὴν τοῦ παγετώδους ὑλισμοῦ καὶ τῶν σκεπτικῶν τάσεων καὶ πόθων τοῦ αἰῶνος. Ἐν τοιαύτῃ ἡθικῇ καταστάσει διατελῶν, ἔφευγε τοὺς Παρισίους, μεταβαίνων εἰς τὴν ἐπαρχίαν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν φιλοξενίαν Κυρίας τινὸς Γεράρδου, παρ' ἃνιετράφη ἡ εὐγενὴς Κυρία περιέθαλψε τὸν πλάνητα ποιητὴν, δστις ὑπὸ τὴν στέγην ἥδη εὐεργετικοῦ ἀσύλου θερμαινόμενος, ηὔχετο τὴν αὐτὴν τύχην διὰ πάντας τοὺς πάσχοντας!

«Θεέ μου, ἀποκαλύφθητι ἀγαθὸς δι' ὅλους, δπως δι' ἐμέ· τὸ πίπτον μάννα σου ἀς σβέσῃ τὴν βλασφημίαν, ἀς ἐμπιδίσῃ τὴν ὁδύνην, ἐπειδὴ πιθεῖς τὴν ἀγάπην· ἀς μὴ τοῦτο εὔωνται πλέον ἐπὶ γῆς

ἄγρια βλέμματα κατὰ τῶν ἐκλεκτῶν
νίῶν σου τῶν ἀποκλήρων· σὺ ὁ χορηγῶν
τὸν χόρτον εἰς τὰ μικρὰ πτηνὰ, θρέψον
ὅλους τοὺς πεινῶντας· διὰ πᾶν τὸ ἐν τῇ
φύσει εἴη γλυκὺς ὁ χειμών σου· καὶ, τῆς
βασιλείας σου τελεσθείσης, ὁ ποιητὴς
καὶ τὸ πτηνὸν θέλουσι ψάλλει· — "Ἐσο
εὐλογημένος!"

Τὴν ἀνάμνησιν τῆς ξενίας ταύτης ἔ-
ψαλεν εὐφώνως ὁ ποιητὴς εἰς ἐν τῷ
ώραιοτέρῳ αὐτοῦ ἀσμάτῳ, τὴν Ἀγρο-
νόμον· ἡ εὐγνωμοσύνη διαλάμπει ἐν
τοῖς ωραιοῖς στίχοις αὐτοῦ ἀτημέλητος
καὶ χαριεστάτη! «Πτερύγισον, ὡς ἀσμά-
τιόν μου, ἐπιφωνεῖ ἐν τέλει ἡ μελῳδοῦ-
σα ἔμμουσος αὕτη ἀκανθυλλίς, πτερύ-
γισον, ὡς ἀσμάτιόν μου, εἴσαι ἀσθενής
φόρος εὐγνωμοσύνης. Ἄλλ' εἴθε νὰ ψάλ-
λῃ τὸν ἀπρίλιον ἡ ἀηδὼν πρὸς ἀποζη-
μίωσιν, τὸ δὲ πτηνὸν τοῦ κοιμητηρίου
ἔντρομον ὑπὸ τῶν ἐρωτικῶν ἀσμάτων
τῆς ἐπὶ μακρὸν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ
σιγήσῃ διὰ τὸν ἀγρὸν καὶ τὴν ἀγρο-
νόμον!

Καὶ ἦτο ἀληθῶς εὐτυχῆς κατὰ τὸ βρα-
χὺ ἐκεῖνο τῆς παρὰ τῇ Κ. Γεράρδου ξε-
νίας αὐτοῦ ὁ Ἡγήσιππος. Ἡ ὑγεία, ἡ
προσφιλεστέρα αὕτη ἐρωμένη τοῦ ἀν-
θρώπου, ἐπανήρχετο βαθμηδὸν εἰς τὸν
καταβληθέντα ποιητὴν, ἀναζωογονή-
σασα αὐτὸν καὶ πάλιν· δυστυχῶς τὸ ἀ-
νήσυχον πνεῦμα αὐτοῦ, ποιητικὸν καὶ
παράδοξον, νέας λείποτε ποθοῦν συγ-
κινήσεις, δὲν διέμενεν ἐν τῇ εὐαρέστῳ
ἐκείνῃ εἰδυλλιακῇ καὶ φιλέρωτι γα-
λήνῃ, ἐν ᾧ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνου ἔζησεν
εὐτυχῆς· ὁ δαίμων τῆς σατύρας, τῆς ἀ-
γρίας καὶ πολεμικῆς ταύτης θεότητος,
ἥτις κατέστρεψε τὸν Γιλβέρτην, προ-
καλέσαντα ἀμελικτὸν τοῦ Βολταΐρου
πόλεμον ἐναντίου του, καὶ ἥτις ἔστειλεν
αὐτὸν πρωΐμως εἰς τὸν τάφον, ἥτις ἐν
τῷ μέσῳ τῶν πολιτικῶν σάλων τῆς πρώ-
της Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀνεβίβασε
τὸν Σχενιέρον εἰς τὸ ικρίωμα, καὶ ἔνεκα
τῆς ὅποιας κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐδο-
λοφονήθη ὁ Παῦλος Κουριέρος, ἔξοχος
Ἐλληνιστὴς, εἰς τὰ πατριωτικὰ τοῦ ὁ-
ποίου στήθη ἐφαίνετο ἀναγεννηθεῖσα ἡ

εὐφυΐα τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ Ῥαβελαί,
εἶχε διεγείρει τὸ καινότροπον καὶ ἀρρε-
νωπὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Πρὸ δὲ τοῦ ἔπειτα,
κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, εἶχον δημοσι-
ευθῆ οἱ Ἰαμβοὶ τοῦ Λύγούστου Βαρ-
bier, μεγάλην προκαλέσαντες ἐπιτυ-
χίαν· ἔξεδίδετο ἡδη ἡ Νέμεσις τοῦ
ποιητοῦ Βαρθελεμὸν, ἡ παράδοξος ἐκείνη
ἔμμετρος ἐφημερίς, πλήρητουσα τὰς κοι-
νωνικὰς καταχρήσεις τῆς ἐποχῆς καὶ
ὑποκαλουσα καὶ ἀναρριπίζουσα αἰσθή-
ματα τέως δειλὰ, κοιμώμενα καὶ ἄτολμα
εἰς τὰ στήθη τῆς Γαλλίας. Ὁ δὲ Βε-
ρανζέρος, Ἀνακρεόντειος ἄμα καὶ Ἀρ-
χιλόχειος, ὑπὸ τὴν ἀφέλειαν ἐγκρύπτων
τὴν εἰρωνείαν, πολεμῶν τοὺς βασιλεῖς
καὶ τοὺς Ἰησουτας, ἥτο τὸ προσφιλές
εἴδωλον τῆς Γαλλικῆς δημοτικότητος.
Τπὸ τῆς ἐπιτυχίας τούτων γαλβανι-
σθεὶς ὁ νεαρὸς ποιητὴς ἔζητησεν, ἀπο-
μιμούμενος τὴν Νέμεσιν, νὰ ἐκδώσῃ καὶ
αὐτὸς ἴδιαν ἔμμετρον ἐφημερίδα ὑπὸ
τὸν τίτλον ὁ Διογένης· ὁ τίτλος ἀλη-
θῶς τῆς ἐφημερίδος ἥτο λίαν κατάλλη-
λος διὰ σατυρικὴν ἐφημερίδα· ἀλλὰ
φαίνεται οἱ ἀνθρωποι δὲν εἶναι σήμερον
τοσοῦτον διατεθειμένοι ν' ἀκούωσι τὰς
ἀληθείας, ἐστωσαν αὖται λεγόμεναι καὶ
ἔμμετρως, ὅπως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεί-
νην τοῦ παλαιοῦ Διογένους, ὃστις ἐτόλ-
μα νὰ κάμη παρατηρήσεις καὶ πρὸς τὸν
δορυκτήτορα τῆς Μακεδονίας. Ἡ Διο-
γενικὴ ἴταμότης τοῦ νέου ποιητοῦ, γρά-
φοντος μάλιστα καὶ ἐν μικρῷ καὶ περι-
ωρισμένῃ πόλει, προεκάλεσε πολλοὺς
ἔχθροὺς ἐναντίον του· ὁ ταλαιπωρος σα-
τυρογράφος! ἡγνόει ὅτι δὲν ἐπρεπε νὰ
λέγηται ἡ ἀληθεία γυμνὴ καὶ ἀποκεκα-
λυμμένη, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀρέσκεται
ν' ἀπατᾷ καὶ ν' ἀπατᾶται, ὅτι προτιμῶ-
μεν ν' ἀκούωμεν τοὺς ψευδεῖς μέχρις
ἀηδίας ἐπαίνους καὶ ὕμνους, ἡ τὴν σο-
βαρὰν καὶ μεμετρημένην ἀληθείαν, ἡ
τὴν εἰρωνείαν ἐκείνην, ἥτις εἰς καταλ-
λήλους δόσεις διδομένη, δύναται νὰ ἐπι-
φέρῃ τὴν ἵασιν καὶ σωτηρίαν τοῦ αἰμάσ-
σοντος κοινωνικοῦ ἔλκους· ἐλησμόνησεν
ὅτι οἱ αὐλικοὶ ποιηταὶ, οἱ ψάλται τῶν
ἐπιθαλαμίων ὕμνων, οἱ ἀγαθοὶ ἐκεῖνοι

θυητοί, οἵτινες ἄπαντα εύρισκουσιν ἐπὶ τῆς γῆς καλῶς ἔχοντα, οἵτινες χύνουσιν ἀείποτε δάκρυα εὔσεβοῦς κατανύξεως, συγκινούσης καὶ τὰς ἀτιθαστωτέρας καὶ ἀκαμπτοτέρας καρδίας, οἵτινες ἔξιστανται, βλέποντες τὸν μυστηριώδη δάκτυλον τῆς θείας προνοίας ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ καὶ εὐτυχεῖ γεννήσει δωδεκάδος εὐτραφῶν καὶ στρογγύλων βασιλίσκων, ἐνορῶντες ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ ὅτι ὁ Θεὸς ηὔλογησε τὴν Ἀθραμιαίαν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἀδιάφορον ἀνὴρ εὐλογία αὕτη γίνεται εἰς λογαριασμὸν τῶν ἰδρώτων καὶ μόχθων τοῦ φιλοβασιλικοῦ λαοῦ, ἡγυόει ὅτι δλοι αὐτοὶ οἱ ἀοιδοὶ ἔζησαν καὶ ἀπέθανον εὑδαλμονες, ἐνῷ οἱ σατυρικὸι ποιηταὶ ἔπεσον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὲρ τὸ δολοφόνον ἐγχειρίδιον ἀνάνδρου καὶ ἀγενοῦς ἐκδικήσεως· δὲν ἐγίνωσκε τὰς ἀληθείας τὰς ἀπὸ τῆς πράξεως καὶ τῆς πείρας ἐκπηγαζούσας ὁ Ἡγήσιππος Μορώ· καὶ ἡμέραν τινὰ ἔνεκα ἐλαφρῶν ὑπαινιγμῶν περιεχομένων ἐν τινὶ ἀθώῳ αὐτοῦ ἀσματὶ, προεκλήθη εἰς μονομαχίαν ὑπό τινος συγγενοῦς τοῦ οἴκου ἔκεινου, παρ' ὦ ἐφιλοξενεῖτο, καὶ ὁ ταλαιπωρος ἡναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν οἰκίαν, ἐν ἥτοι τοσοῦτον εὖρε συμπαθὲς ἄσυλον, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Παρισίους.

⁷ Ήτο τὸ ἔτος 1834· ἡ μέχρι τοῦ θανάτου αὗτη περίοδος τῆς ζωῆς του ὑπῆρξεν ἡ τελευταία φάσις θλιβερᾶς καὶ τρικυμιώδους ὑπάρξεως, μακρὰ σειρὰ ἀπελπισίας καὶ ὀδύνης, ἥτις ἔφερεν αὐτὸν βαθμηδὸν εἰς τὸν τάφον.

Ω! κατὰ τὴν μακρὰν ἔκεινην ἐπιθανάτιον ἀγωνίαν τῆς πασχούσης ὑπάρξεως, κατὰ τὰς στιγμὰς ἔκεινας τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς ὀδύνης, ποσάκις καταβιβάζων τὸ νεκρωμένον αὐτοῦ δμαμα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς ὃν ἐπτερύγιξε τὸ πνεῦμά του, περιέφερεν αὐτὸ μεταξὺ τῶν ὄμοιών του, ἐπήτει ἄφωνος καὶ ἀγέρωχος τὸν οἴκτον τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες προσέφερον εἰς τὰς Δαιδας τῆς ἐποχῆς τὸ τάλαντον, καὶ ἡρυοῦντο τὸν ὄβολὸν εἰς τὴν πτωχὴν μεγαλοφυῖαν!

Ποῖα αἰσθήματα κατεβίβρωσκον τότε

τὴν εὐγενῆ ἔκεινην ψυχὴν, τὴν ὁποῖαν ἐμάραινεν ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη!

« Πόσας, λέγει, νεαρὰς καρδίας διέβρωσεν ἡ ἀμφιβολία! πόσα νεαρὰ μέτωπα διηνδάκωσεν ἦδη! ἡ ἀμφιβολία φεῦ! μὲν μαρατνεὶ ἐπίσης καὶ φθίνω. Ἡ καταβληθεῖσα ψυχὴ μου ὁμοιάζει τὴν ἀποπλανηθεῖσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ περιστεράν, ἡ δὲ σώτειρα ἐλαία οὐδαμοῦ ἐπιφαίνεται ἀναθάλλουσα... »

Φεῦ! οἱ στόνοι οὗτοι δὲν φαίνονται ἔξερχόμενοι ἀπὸ μυῆμα μᾶλλον ἡ ἀπὸ στόμα ἀνθρώπινον; εἶναι ἀληθῶς μία ἐκ τῶν τελευταίων κραυγῶν τοῦ ἐπιθανάτου, μέχρις οὐδὲ βραδέως, βραδέως, ὑπὸ τὸν πόνον, ὑπὸ τὴν ἀγωνίαν ἐθραύσθη, ἔπαυσε πάλλον τὸ ἀσθενὲς στῆθος τοῦ ποιητοῦ....

Δήγοντος τοῦ ἔτους 1858 κατώρθωσε νὰ εῦρῃ ἐκδότην ἀναδεχθέντα τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *Μυσωτὶς* (*) ἐκδοσιν τῶν ποιησεών του· ὁ τύπος ἐχειροκρότησεν ἐκθύμως τὸν νέον ποιητὴν, ἀμα τῇ δημοσιεύσει αὐτῶν, ἀλλ' ἡ χαρὰ αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχεῖα· ταύτοχρόνως σχεδὸν ἀσθενήσας εἰσήρχετο εἰς ἐν τῶν νοσοκομείων τῶν Παρισίων· ἔκειθεν δὲν ἔμελλε νὰ ἔξελθῃ πλέον!

Γ'.

Οἱ ποιηταὶ εἶναι ἡ ἄνδρες ἡ παιδία, ἡ ἀετοὶ ἡ πτηνά. Οἱ πρῶτοι, ὑπέρτεροι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διὰ τῆς ἔξοχου δυνάμεως τοῦ νοὸς καὶ τῆς φαντασίας, πλάττουσι καθ' ἔαυτοὺς κόσμου ὄλοκληρον νέων ἰδεῶν καὶ ἀποκαλύψεων, ὅστις ἀν μὴ ὦ πράγματι ἀληθῆς, παρίσταται τούλαχιστον αἰσθητικῶς τοιοῦτος· οἱ δεύτεροι εἰσὶ τὰ αἰσθηματικὰ καὶ ὄνειροπόλα ἔκεινα παιδία, αἱ πτερυγίζουσαι ὑπολαΐδες τῶν ἐρώτων καὶ τῶν ἀσμάτων, οἵτινες τρυφεροὶ καὶ λυσιμέριμνοι καταναλίσκουσι τὸν χρόνον, ἀδυντες τὰ ποικίλα αὐτῶν αἰσθήματα: τὸ ἕαρ, τὴν νεότητα, τὸ κάλλος, τὸν ἔρωτα, τὸν θάνα-

(*) Ἀνθος φυόμενον ἐν Γαλλίᾳ.

τον. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνάγονται ὁ Ὁρφεὺς, ὁ Ὄμηρος καὶ οἱ λοιποὶ μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος ἴδρυται τῶν διαφόρων θρησκειῶν, οἵτινες διὰ τῆς δαιμονίου αὐτῶν εὐφυῖας ἐπλασαν καὶ ἀπεκάλυψαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς διαφόρους θρησκείας· τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Δάντης, ὁ Σεξπῆρος, ὁ Γοΐθιος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐνάμιllοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων μυστῶν, οἵτινες ἀπεκάλυπτον τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς λαούς, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸν στεναγμὸν τῆς δρυὸς καὶ ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν ἀστέρων· πάντες οὖτοι ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς θαυμασίως τὸν τύπον τῆς μεγαλοφυῖας, τὰ ἔξαιστα αὐτῶν ψεύδη, οἱ ὑψηλοὶ αὐτῶν ῥεμβασμοὶ ὑπῆρξαν οἱ τύποι παραδόξων κόσμων, οὓς ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἔσχε τὴν τόλμην ν' ἀρνηθῆ, ἀλλ' ὑπέκυψε καὶ κατεπείσθη, ὡς καταπείθεται τὸ ἄγαθὸν παιδίον εἰς τὰς μυθώδεις ἀλλ' ἐπαγωγοὺς διηγήσεις τῆς τίτθης του. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν κατατάσσονται ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἀοιδοὶ τῶν ποικίλων αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου· ὁ ποιητὴς ἥδη, θερμὴ καὶ εὐαίσθητος καρδία, ἐν ποιητικῇ χαρμονῇ καὶ ἐκστάσει ῥεμβάζει, δινειρυπολεῖ, δέεται· εἶναι ἀμέριμνον καὶ φιλοπαῖγμον παιδίον· παιᾶς μὲ τὸ ἄνθος, μὲ τὸ πτηνὸν, μὲ τὸ ἀργυρόχρονυν νῦμα τοῦ ῥύακος, μὲ τὴν ἀκτινοβόλον μαρμαρυγὴν τοῦ ἀστέρος· ὡς τὰ πτηνὰ, τὰ ἀναμένοντα παρὰ τῆς φύσεως τὴν τροφὴν τῆς αὔριον, οὐδόλως οὖτοι μεριμνῶσι περὶ τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ίδοὺ ὁ λόγος, διὸ δὲν οἱ Ἐπιμηθεῖς οὖτοι τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καθιστανται ἀείποτε δυστυχεῖς καὶ ταλαιπωροι, θυήσκουτες ἐστερημένοι τοῦ ἄρτου καὶ πάσης ἀνθρωπίνης περιθάλψεως. Ὅλοι ίδιως οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ, οἱ κατέξοχὴν ποιηταὶ τῶν ποικίλων ἐξ ὑποκειμένου αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀνήκουσιν εἰς τὴν δευτέραν ταύτην τάξιν· ψάλλουσιν οὖτοι ἐπὶ τῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τεθλιμμένης λύρας των τὰς ἐντυπώσεις αὐτῶν, ἀδιάφοροι ἀνὸ περὶ αὐτοὺς κόσμος συγκινεῖται καὶ συμπάσχῃ μετ' αὐτῶν, ἡ κωφὸς καὶ ἀναισθητος σκέπτε-

ται μᾶλλον καὶ θυσιάζῃ εἰς ἄλλας ἐφημέρους θεότητας τῶν ἀνθρωπίνων προλήψεων· φέρουσιν οὖτοι ἴδιαζόντως ζωηρὸν τὸν τύπον τῆς ὑποκειμενικότητος, τὸν τύπον τῆς ἐν ἑαυτοῖς ἀφαιρέσεως· ὁ Πετράρχης, ψάλλων παρὰ τὰς χαρωπὰς ὅχθας καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἀλσῶν τῆς Βωκλούσης τὸν ποιητικὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν Λαύραν ἔρωτα, ἀδιαφορεῖ περὶ τοῦ ἐπιλοίπου κόσμου, ἔξετάζων μόνον τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ὄρμας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ὁ Λαμαρτίνος, ὁ αἰσθηματικὸς ποιητὴς τῶν Μελετῶν καὶ τῶν Ἀρμονῶν, οὐχὶ ὁ ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς τῶν κοινωνικῶν σάλων, ἔφαλλε τὰς ἐντυπώσεις, ὅσας ἐνέπνευσεν αὐτῷ τὸ ποιητικὸν κλῖμα τῆς Παρθενόπης, ὁ διαυγῆς αὐτῆς οὐρανὸς αἱ τερπναὶ καὶ ἀρμονικαὶ αὐτῆς παραλίαι, ἐπιχαρίτως λουόμεναι ὑπὸ τῶν κυανῶν τῆς μεσογείου κυμάτων· ἀνὴ τότε ἐποχὴ, καθ' ἥν ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἄσματά του, ὑπῆρξε κατὰ συγκυρίαν ποιητικὴ, καθὸ ἐξελθοῦσα ἄρτι ὑπὸ τῶν ἐπαναστατικῶν στάσεων καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ὑφ' ὧν ἐταλαιπωρεῖτο ἡ Γαλλία, καὶ ὁ λαὸς ἡκροάσθη μετὰ προσοχῆς τοὺς γόους τῆς λύρας αὐτοῦ, σήμερον ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ τῶν πολιτικῶν παραφορῶν τὸ γλυκύτερον ἄσμα θὰ παρήρχετο καθ' ὀλοκληρίαν ἀπαρατήρητον, ἐνῷ ἡ κοινωνία εὑφραίνεται καὶ χειροκροτεῖ, ἀναγινώσκουσα τὰ χυδαιότερα ἄρθρα τῶν πολιτικῶν ἐφημερίδων· καὶ ὅμως δὲν θέλουσιν ἐκλείψει ποτὲ οἱ ποιηταὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ πλανήτου τούτου· ἀδιάφορον ἀν σήμερον καθ' ἑαυτοὺς ἄδουσι μονολογοῦντες, κάλλιστα γινώσκοντες ὅτι ὑπὸ οὐδενὸς ἔτέρου ἀκούουσται ἡ μόνον ὑφ' ἑαυτῶν, μὴ ἔχοντες πλέον τὴν εὐτυχίαν τῶν πρώτων ἀοιδῶν τῆς ἀνθρωπότητος, οὓς ἡκροάζοντο ἔκθαμβοι οἱ λαοὶ, καθήμενοι ὑπὸ τὰ μυστηριώδη τῶν δρυῶν φυλλώματα. Ἡ ποίησις οὐδέποτε θέλει ἀποθάνει· καὶ ὅταν ποτὲ ὁ περὶ ἡμᾶς οὗτος κόσμος συντριβῇ καὶ καταρρέεσση ὑπὸ τοὺς μυστηριώδεις νόμους τῆς εἰμαρμένης, ἐπανελθὼν εἰς τὸ βαθὺ καὶ ἀκατασκεύαστον χάος, ἀφ' οὐ παρήχθη,

μάνη ἡ ποίησις, πνεῦμα ἐπιπλέον ἐπάνω τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἔρημόσεως, θέλει ἐπιζήσει, ὅπως θρηνήσῃ τὰ ἔρειπια, εἰς ἀθέλει μεταβληθῆ ὁ γεγηρακῶς καὶ καταστραφεὶς οὗτος κόσμος! ...

Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν τῶν ποιητῶν, οὓς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀνάγεται ὁ Ἡγίσιππος Μορώ· ως τὰ πτηνὰ ἐκεῖνα, ἄτινα, ἕαρος ἀμα φανέντος, ψάλλουσι τὸ μελαγχολικὸν καὶ περιπαθὲς αὐτῶν ἄσμα, ἀμα τῇ αὐγῇ τοῦ βίου του ἐκελάδησε τὰ ἄσματα αὐτοῦ· εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ ἄσματα, γύσοι καρδίας συντετριμμένης, προδιδουσι τὰ ἀλγεινὰ αἰσθήματα, ὑφ' ὃν ἐσπαράσσετο ἡ νεανικὴ αὐτοῦ καρδία· ἐν τῇ ὅμιχλῃ τῆς ὁδύνης ἥτις σκιάζει τὰς ποιήσεις ταύτας, σπανίως ἐπιφανεῖται ἀκτὶς ἥλιου καταυγάζουσα αὐτὰς, καὶ αὐτῇ ὀσάκις προσαντέλλει ώς ἀπό τινος νέφους, εἶναι ἰλαρὰ καὶ χαρίεσσα, εἶναι ἐλληνοπρεπής, διότι ὁ νέος ποιητὴς ὑπὲρ πάντας τοὺς συγχρόνους του ἐμελέτησε τὸν Σχειρέρον καὶ τὸν Βερανζέρον, πρὸς τῶν ὄποιων τὰ ἄσματα οὐδαμῶς εἶναι τολμηρὸν νὰ συγκρίνωμεν τὰ ἄσματα αὐτοῦ, ὑπὲρ πάντας δὲ τὸν Βαρθελεμὺν, τὸν ἔντονον καὶ αὐστηρὸν ποιητὴν τῆς Νεμέσεως, τοῦ ὄποιον ἡ φωνὴ πολλάκις κατετάραξεν αὐτὸν ὑπνώττοντα.

Ἡ Μυοσωτὶς ἐμπεριλαμβάνει τρία εἴδη ποιήσεως, τὴν σάτυραν, τὸ ἄσμα καὶ τὸ ἐλεγεῖον. Ἡ σάτυρα τοῦ Μορώ, ὅπως καὶ προηγουμένως ἐρρέθη, βαίνουσα ἐπὶ τὰ ἵχνη μᾶλλον τῆς σατύρας τοῦ Βαρθελεμὺν καὶ τοῦ Βαρβιέρη ώς καὶ τῶν ἀρχαιοπρεπῶν ἴαμβων τοῦ Σχειρέρον, ἥτης τοῦ Βουαλὼ, εἶναι, μ' ὅλα τὰ πλημμελήματα, ἄτινα δύναται τις ἐν αὐτῇ νὰ ἀνεύρῃ, πηγάζοντα ἐκ τῆς νεανικῆς ἥλικίας τοῦ ποιητοῦ, εἶναι ἥέουσα καὶ ἔντονος πολλαχοῦ, ἀποπνέουσα μελαγχολικὸν τινα σαρκασμὸν, διὰ προξενεῖ ἡ κατάστασις κοινωνίας φθινούσης καὶ διεφθαρμένης, καὶ ὅστις ἴδιως παρατηρεῖται ἐν τῇ σατυρικῇ ποιήσει τῶν Ῥωμαίων. Ἀναγνώσατε τοὺς ζίχους τούτους ἔνδος σατυρικοῦ ποιήματός του, ἐπιγραφομένου Χειμῶν, ὅπου ὁ προφητικὸς

οὗτος Ἰεζεκιὴλ προλέγει τὴν καταστροφὴν τῶν Παρισίων, τῆς νέας ταύτης Βαβυλῶνος τοῦ καταρρέοντος πολιτισμοῦ· ἀληθῶς οἱ ποιηταὶ ἀποπνέουσι προφητικὴν τινα ὀμφήν· ἐν ἐποχῇ ἐξουδενώσεως καὶ διαφθορᾶς μόνοι οὗτοι, ἀδιάφθοροι μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν των, δύνανται νὰ προΐδωσι τὸν δλεθρον, πρὸς δὲ ἡ κοινωνία βαίνει, τυφλώττουσα καὶ παραπαίουσα ἐκ τῶν δργίων, εἰς ἀηλιθίως κυλίεται.

Ίδού τινες στίχοι τοῦ χειμῶνος:

«Τότε θέλει τελεσθῆ ἡ τρομερὰ σκηνὴ, ἦν ὁ Ἰσνάρ προεφήτευεν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Σηκουάνα· παρὰ τὴν ἔρημον παραλίαν θέλουσιν ἐκπληκτοὶ ἀναζητήσει οἱ βάρβαροι τὸν τόπον, ὅστις ὡνομάζετο Παρίσιοι. Ὁ κεραυνὸς θέλει ἐκραγῆ, ὅπως ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆς γῆς τὴν βασιλισσαν τῶν Σοδόμων, ἦν οὐδαμῶς θέλει ὑπερασπισθῆ ἡ βελόνη τῶν ἐκκλησιῶν της· οἱ τέσσαρες ἀνεμοὶ τοῦ αἰθέρος θέλουσι σκορπίσει ἀλλας ἐν εἴδει χαλάζης. Καὶ ἐγὼ θέλω χειροκροτήσειν καὶ ἡ νεαρκωμένη νεότης μου θέλει καλῶς θερμανθῆ εἰς τὴν μεγάλην ταύτην πυρκαιάν. . .»

Καὶ ἐγὼ θέλω χειροκροτήσειν· Μὴ τρομάξητε, μὴ ὑπολάβητε σατανικὴν τὴν ἐπιχαιρέκακον ταύτην ἔκφρασιν. Ὁπόταν οἱ λαοὶ διαφθειρόμενοι ψυχορραγοῦσιν, ὅταν οἱ μόνοι αὐτῶν πόθοι ἦναι ἡ κραιπάλη καὶ ἡ ἀναισθησία, ὅταν ἀναμιμνήσκωσι μόνον τὴν ὑπὸ τοῦ σατυρικοῦ ἐκείνου τῆς Ῥώμης διαγραφεῖσαν εἰκόνα τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἐναγοῦς ἐταίρας τῶν Καισάρων, τότε διατίνα μὴ ἐπευχηθῆ τις παρομοίαν καταστροφῆν; ἀλλὰ παραθέσωμεν τὴν ὑπὸ τῆς αἵμοσταζούσης γραφίδος τοῦ σατυρικοῦ ἀπεικόνισιν τῆς τότε πρωτευούσης τοῦ κόσμου, ὅπως δικαιώσωμεν τὴν θλιβερὰν καὶ ἀπαισίαν εὐχὴν τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ ποιητοῦ:

«... Ἡ Ῥώμη εἶχεν ἐξαπλώσει τὴν τήβεννον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ βορβόρου· ἐκεῖ ὅπου ὁ ἀετὸς ἄλλοτε ἵπτατο, ἔρπει ἥδη ὁ σκορπίος· ἡ Ῥώμη ἐμεθύσκετο εὔθυμος καὶ ἐρυθρὰ τὴν ὄψιν, ἐνῷ δυσωδίᾳ

τάφων ἔξήρχετο ἀπὸ τῶν δργίων τούτων. Τὰ πάντα, καὶ ἔρως καὶ εὐδαιμονία, ἡσαν ἀποτρόπαια... Ἡ δόξα εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν Ῥώμην κατὰ τὰς μεγάλας αὐτῆς ἡμέρας, καὶ ἡδη νέηλυς ἐπεσκέπτετο αὐτὴν πᾶσα αἰσχύνη. Ἡ Μεσσαλίνα ἄφροντις, ὀλόγυμνος, ἀκόλαστος προσήρχετο κατακλινομένη ἐπὶ τῆς δημοσίας κλίνης. Ἐπαφρόδιτος εἶχε προσκαίρως ἄνδρα τινὰ, καὶ ἔθραυε παίζουσα τοῦ Ἐπικτήτου τὰ μάρμαρα. Γυνὴ παχεῖα, γέρων εὐκίνητος, βρέφος θηλάζον, αἰχμάλωτοι, μονομάχοι, χριστιανοὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὰ θηρία, καὶ τρέμοντες, φύροι, αἱμοσταγεῖς ἔφευγον, ἐνῷ ἡ ἀγωνία ἔξηγριωμένη καὶ ζῶσα συνεστρέφετο ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ, τῷ τρομερῷ Βαράθρῳ...»

Τοιαύτη ἦτο ἡ Ῥώμη κατὰ τὰς τελευταὶς αὐτῆς ἡμέρας, πρὶν ἡ ἐπέλθωσι κατ' αὐτῆς οἱ βάρβαροι τοῦ Βορρᾶ καὶ τιμωρήσωσιν αὐτὴν διὰ τὰ ἀνομήματα, εἰς ἀ ἐκυλίετο. Φεῦ! ἡ ἀνθρωπότης οὐδέποτε ἡθέλησε νὰ σωφρονισθῇ ἐκ τῶν διδαγμάτων τῆς ἴστορίας. Ἀειποτε νηπιάζουσα, ἀειποτε τυφλώττουσα πρὸ τῆς ἀληθείας, ἀρέσκεται ν' ἀπατᾶται, ἔξαγοραζομένη τὸν καιρὸν ὅσις οὐδαμῶς αὐτὴν ἀναμένει. Ἐνῷ φωνὴ αὐστηρὰ καὶ προφητικὴ ἔξέρχεται πολλάκις ἀπὸ τὰ στήθη εὐγενοῦς καὶ μεγάλης καρδίας μετὰ σπαραγμοῦ ἀναφωνούσης τὸ Μετανοεῖτε, οὐδεμίᾳ δίδεται ἀκρόασις ὑπὸ τοῦ ὄχλου, κυλιομένου εἰς τὸν ὄχλον τῶν δργίων καὶ τῆς ἀκολασίας, μέχρις ὅτου ἡ Νέμεσις, ἡ φοβερὰ καὶ ἀδυσώπητος αὕτη θεότης, ἐπέλθη βραδεῖα ἀλλ' ἀνηλεής, τιμωροῦσα τοὺς ἀποπλανηθέντας. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ εἰμαρμένη πάντων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, τοιαύτη ἔσται καὶ ἡ τῶν νεωτέρων, ἡ ἀναπόδραστος καταστροφὴ — ὅπότε ἡ κακία ὑπερεκχειλίσασα καταφθείρη τὴν κοινωνίαν μέχρι τοῦ μυελοῦ τῶν ὄστέων...

Τὸν αὐτὸν τύπον τῆς σώφρονος καὶ αὐστηρᾶς ἀγανακτήσεως φέρουσι πάντα τὰ λοιπὰ σατυρικὰ ποιήματα τοῦ Μορώ· καὶ τοι πολλαχοῦ ἀσθενῆς καὶ ἄτονος ἡ ποίησις αὕτη, ἐν τούτοις ἐμπειριέχει

τεμάχια, ὅπως τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν, δυνάμενα νὰ τιμῆσωσι τὸν μεγαλείτερον σατυρικόν· ἀετιδεὺς νεοσσὸς, θεᾶται εὐτόλμως τὸν ἥλιον τῆς ποιήσεως καὶ θερμαίνεται ὑπ' αὐτοῦ καὶ θάλπεται ἡ ψυχὴ του, ἐν τούτοις πολλαχοῦ ἐν τῇ σατύρᾳ του ὁ ποιητὴς ὑποπίπτει εἰς τρυφεράν τινα καὶ γλυκεῖαν μελαγχολίαν, καὶ λησμονεῖ τὰ πρὸ αὐτοῦ τελούμενα κοινωνικὰ ἐλαττώματα, ὅπως ἀναμησθῇ ἀποθανόντα τινὰ ἔρωτα εἰς τὰ ἄδυτα τῆς καρδίας του καὶ ψάλλῃ αὐτὸν εὐρύθμως καὶ εὐαισθήτως — ὅπως ψάλλει τοὺς πόθους αὐτῆς ἡ ἀηδῶν ὑπὸ τὰ ἀνθοῦντα τῶν δένδρων φυλλώματα· τὸ ὕδε παρατιθέμενον τεμάχιον ἐγκλείει συμπαθῇ καὶ ἀρωματικά τινα ἀνθύλλια ἀμιμήτου χάριτος καὶ φαντασίας:

«Ἐν τούτοις ἔσχον Εὖαν τινὰ ἐν τῇ σκοτεινῇ τοῦ βίου μου Ἐδὲμ, ἦν καθ' ἑαυτὸν εἶχον πλάσει, καὶ ἡγάπων ὄνειροπολῶν· ὅπως καθαιρῇ τὰ δάκρυά μου ὁ προσφιλῆς δαίμων, προσέκλινεν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου τοὺς κυανούς αὐτῆς μαγικοὺς ὀφθαλμούς· τὰ φιλήματά της ἐμέθυσκον τὰ διψαλέα χεῖλη μου, οἱ παρθενικοὶ δάκτυλοι μου ἐπέψαυν τὸ αὐτῆς σχῆμα· καὶ τὴν νύκτα ἐπτερύγιζον, φερόμενος ἐπὶ τῶν βραχιόνων της, πρὸς κόσμον ἰδανικὸν κεκοσμημένον δι' Ἀλαμβρῶν, καὶ ὅπότε, ἀπηνδηκυῖαι ἐκ τῶν μεταμορφώσεών των αἱ Συλφίδες πορεύονται νὰ κοιμηθῶσιν ἐν τῇ ἐκ ρόδων κλίνῃ αὐτῶν:—ταύτην τὴν ἔσπέραν, ἔλεγε φεύγοντα: καὶ τὴν ἔσπέραν ἐπανήρχετο καὶ πάλιν ὅπως καθεσθῇ ἐπὶ τῶν γονάτων μου. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπῆρξα ὁ σύζυγος καὶ ὁ μύστης τοῦ λευκοῦ μου ἀγάλματος, οὐδὲν ἔχοντος πρότυπον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· πλὴν εἴδον σὲ, ἡς ἀγνοῶ τὸ δνομα, σὲ εἴδον, καὶ συνεχῶς δειλὸς Πυγμαλίων, καθιερῶν σε θεὰν ἐν τῇ ἔξημμένῃ ψυχῇ μου, ἔθραυσα τὴν Γαλάτειάν μου ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου της· ἐπάλαισα, πλὴν ματαίως, κατὰ γλυκερᾶς ἀναμνήσεως: ὁ ἄγγελος κατέβαλε τὸν Ἰακὼβ ὑπὸ τὸ θεῖον αὐτοῦ γόνυν.»

Δεκαεννεαετὴς ἡδη ὁ Μορώ, ἐργαζόμενος ἐν τῷ τυπογραφικῷ καταστήματος

τοῦ Φιρμίνου Διδότου, ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν ἔμμετρόν τινα ἐπιστολὴν περὶ τυπογραφίας. Ἐν νεανικῇ ἀφελείᾳ ἀποθεῶν τὴν Ἱερὰν ταύτην τοῦ Γουτεμβεργίου τέχνην, καταδεικνύει τὰς εὐεργεσίας, ἃς αὕτη προσήνεγκε τῇ ἀνθρωπότητι· καὶ μολονότι εἶναι ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσθενῆς περὶ τὴν ἔκφρασιν, πολλάκις καθίσταται ἔντονος καὶ ζωηρὸς ὡς ἐπιστολιμαῖος ἔμμετρος αὐτοῦ λόγος. Συνήγορος ἔνθερμος τῆς πολλάκις παραβιαζομένης ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ἀπειλεῖ τοὺς Προκρούστας αὐτοῦ διὰ τῶν ἀπειλητικῶν τούτων λόγων :

«Τρέμετε σβύννοντες τὰς γενναίας ταύτας φλόγας! ἐρεθίζοντες αὐτὰς καθιστᾶτε κινδυνώδεις. Μάτην ὁ δεσποτισμὸς, καθωπλισμένος διὰ τοῦ σιδήρου τῶν νόμων, ὑπέταττε τὴν σιγὴν εἰς τὸν ἔκατόμφωνον τύπον, σβύννων τοὺς φανοὺς ἐπὶ τῆς ὅχθης τῆς ὑβύσσου· αὐτοῦ τοῦ θριάμβου του ἐγένετο θῦμα· καὶ ἀν πρέπη διὰ παραδείγματος νὰ ὑποστηρίξω τοὺς λόγους μου, ἵδετε τοὺς λαοὺς καὶ τὰς αὐλὰς τῆς Ἀνατολῆς!!!...»

Σπανίως δικανικὸς συνήγορος ὡς πολιτικὸς δημοσιολόγος, ἀμυνόμενος ἐνώπιον τῆς κοινωνίας ὑπὲρ τοῦ θείου τούτου δωρήματος τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, μετεχειρίσθη τοσοῦτον λογικὴν ἔκφρασιν, ὅση ἀπαντᾶται ἐν τοῖς ὀλίγοις τούτοις γλαφυροῖς καὶ εὐγλώττοις στίχοις τοῦ νέου ποιητοῦ. Ἐν τέλει τῆς Ἐπιστολῆς ὁ ποιητὴς δεικνύει τὸν ἀκατάβλητον αὐτοῦ πόθον πρὸς τὴν συγγραφήν· ὑποχρεωμένος νὰ συνθέτῃ ως σοιχειοθέτης τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων γραφόμενα, πολλάκις καὶ ἀνάξια λόγου διατὶ νὰ μὴ γράφῃ καὶ αὐτὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς καρδίας του;

«Φεῦ! διατὶ ἄρα ἐν τῇ ἀποτυφλώσει τῆς νεότητος, ἡ μελέτη νὰ ἔχῃ τὴν μέθην αὐτῆς, δπως δλαι αἱ ἥδοναι; Τὰ διὰ τῶν φροντίδων μου ἀναπαραγόμενα ἀριστουργήματα ἐνησχόλησαν τὰς ἡμέρας μου, ἐμάγευσαν τὰς νύκτας μου, καὶ συνήθως, νήπιος! ἔκλαυσα, ὅμοιος μὲ τὸν σιδηρουργὸν, ὅστις προετοιμάζων ὅπλα, ἄπληστος κατορθωμάτων, ἀ-

τινα οὐδαμῶς συμμερίζεται, συρίζει ἀσμα ἐμπόλεμον καὶ διειροπολεῖ μάχας....»

Μετ' ὀλίγον, καθὰ καὶ προηγουμένως ἔρρεθη, βαρυνθεὶς τὸ τυπογραφεῖον καὶ ἐγκαταλιπὼν αὐτὸν, ἥρξατο διάγων τὸν ἄφροντιν ἐκεῖνον καὶ ἀμέριμνον ἀλλὰ πικρὸν βίον, ὅστις βαθμηδὸν ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὸν ἐκ μαρασμοῦ θάνατον. Αὕτη κυρίως εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν ἀσμάτων αὐτοῦ, χαριέντων καὶ δροσερῶν ἀνθυλλίων, ἄτινα ὡς ποιητὴς ἔδρεψεν, ἀσκόπως πλανώμενος εἰς τῆς νεότητος τὸν λειμῶνα, ἀγνοῶν ὡς τάλας ὅτι μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ κατὰ τῆς κεφαλῆς του ὡς κεραυνὸς τῆς είμαρμένης. Τὰ ἀσματα ταῦτα, ὑπομιμήσκοντα ἴδιως τὸν Βερανζέρον, τοιαύτην ἐπήνεγκον ἐντύπωσιν ἐπὶ τινος Γάλλου κριτικοῦ, ὥστε οὗτος ἔδραμεν ἀμέσως εἰς τὸν ἀοιδὸν τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, ἐπιφωνῶν αὐτῷ : —Τέλος, Βερανζέρε, εὑρον μεγαλείτερον σοῦ ποιητήν! Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἀναμφιβόλως ἐμειδίασε, διότι ἡ μεγαλοφυῖα δὲν φθονεῖ, χειραγωγοῦσα καὶ προστατέοντα. Πόσον ἐν τούτοις ὡς ποιητὴς ἥγάπα τὸν ἔνδοξον ἀσματογράφον, πόσον ἔτεινε πρὸς αὐτὸν, ζηλῶν τὴν δόξαν αὐτοῦ! Εἰς ἐν ἐκ τῶν ἀσμάτων του ἐπιγραφόμενον Βερανζέρος, ὁ ποιητὴς ἐκφράζει τοὺς πόθους αὐτοῦ καὶ τὴν φιλοδοξίαν διὰ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνικον ἀσματοποιοῦ τῆς Γαλλίας· πύσον ἐκφραστικὸν καὶ πικρὸν εἶναι οὗτοι οἱ στίχοι τοῦ ἀσματος!

«Τὸ μέλλον εἶναι ὡραῖον ἐδῶ κάτω!... τὸ πᾶν ὑποχρεοῦ τὸν ποιητὴν πρὸς ἄσματα ἐλπίδος. Ἀλλ' αὐτὸς (ὁ Βερανζέρος) μὴ ἐνεχυρίασε τὸ ωρολόγιόν του καὶ ἀγνοεῖ τὴν πορείαν τοῦ χρόνου;...» Λ Θεέ, ἀν ἥμην Βερανζέρος!!!»

«Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον καταδεικνύει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βερανζέρου ἐπὶ τῆς νεαρᾶς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ τὸ ἀσμα τὸ ἐπιγραφόμενον οἱ Κώδωνες. Δύο σροφαὶ τοῦ ἀσματος ἀρκοῦσι πρὸς τοῦτο : «Διὰ τοῦ παραθύρου μου ἀπέδρα αἰω-

νίωσ ή Φαντασία! φαιδρὰ δνειρα, χαίρετε: ἀνιώ εἰς τὸν ἥχον τῶν κωδώνων, οὓς ἄλλοτε ἥγάπων· ἐκκαιδεκαέτης ποιητὴς ἔσχον τὸ δῶρον νὰ διερμηνεύω τοὺς λήρους των...

«Δι' ἐμὲ οἱ κώδωνές σου, πτωχὴ Γαλλία, δὲν λαλοῦσι πλέον τοσοῦτον διαυγῶς· οὐδὲν πλέον δμιλεῖ ἐν τῷ αἰθέρι δι' ἐμὲ περὶ ἔρωτος, δόξης καὶ ἐλπίδος· ως ὅλος ὁ κόσμος οὐδὲν ἀκούω ἡ αἰώνιον ἥχον. Εἴθε ἡ δημοκρατία νὰ σᾶς καταστρέψῃ!!!»

Ἐν τῶν ώραιοτέρων ἀσμάτων τῆς Μυοσωτίδος καὶ τὸ μᾶλλον ἀνεπίληπτον εἶναι τὸ κομψὸν ἐλεγεῖον, τὸ ἐπιγραφόμενον ἡ Βουλζία· διαρκῆς ἀρμονία, ὑπομιμησκουσα τὰ ἐλεγεῖα τοῦ Σχενιέρου καὶ τοῦ Λαμαρτίνου, ἐπιπέει ἐπὶ τῶν στίχων τούτων· ἡ στιχουργία εἶναι ἐμμελεστέρα, αἱ ἔννοιαι εἶναι εὔστοχοι καὶ μεμετρημέναι:

«— ν ὑπάρχει δνομα γλυκύτατον διὰ τὴν ποίησιν, ὡ, εἰπέτε μοι ἀν δὲν ἡναι τὸ δνομα τῆς Βουλζίας;... Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ Ἐγερία μου καὶ τὸ αἴσιον μαντεῖον εἰς δλας τὰς θλίψεις μου ἐπεφώνει: «Ἐλπιζε! ἐλπιζε καὶ ψάλλεο!... εἰς τὸν τόπον τῶν κωφῶν περιήγαγον τὴν λύραν μου· ἔψαλα δίχως ν' ἀκουσθῶ, καὶ φρενητιῶν ἔθραυστα τὴν βάρβιτόν μου, εἴτα ἔρριψα τὰ τεμάχια τοῦ ἱεροῦ ὄργανου εἰς τὸν ἄνεμον... καὶ ἔκλαυσα! Εν τούτοις σὲ συγχωρῶ, ὡ Βουλζία μου, καὶ, μολονότι τεθλιμμένος, τοσοῦτον ἔχω ἀνάγκην μύστου ἀγαπῶντός με, δμιλοῦντός μοι τρυφερῶς καὶ ἀπατῶντός με, ώστε πρὶν ἡ κλείσω εἰς τὸ φῶς τοὺς κατεπεποιημένους ὄφθαλμούς μου ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου, ποθῶ νὰ ἐπιχειρήσω εἰς τὰς ἀκτάς σου ἱερὰν ἀποδημίαν, νὰ ἐπανίδω δλους τοὺς προσφιλεστάτους εἰς τὴν νεότητά μου θαμνώνας, νὰ κοιμηθῶ προσέτι εἰς τὸν ἥχον τῶν κλαυθμηρῶν καλαμώνων σου καὶ νὰ συνομιλήσω περὶ τοῦ μέλλοντος μετὰ τῶν ἀπατηλῶν κυμάτων σου.»

«Η τελευταία περίοδος τοῦ Βίου τοῦ Μορώ παρῆλθεν ἐν μέσῳ ἀσμάτων καὶ ἐλεγείων· ως ἡ φιλομήλα, ἡ κομψὴ ἀ-

οιδὸς τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς μελαγχολίας, ψάλλει μόνου, ὅπότε τὰ δένδρα θάλλουσιν, ὅπότε ἡ ἀνηβῶσα φύσις περιβάλλεται τὴν ἀνθοσεφῆ τήβεννον της, ὅπότε τὰ ἄστρα ἀνατέλλουσι πλήρη μυστικῆς ἀρμονίας καὶ γλυκύτητος, καλοῦντα τὸν ἀνθρωπον εἰς ἐκστάσεις καὶ ὄνειροπολήσεις, ὡς περὸς ποιητὴς τῆς Μυοσωτίδος, ἐκελάδησε μόνου στιγμὰς βραχειας, ως βραχὺς ἥτο ὁ βίος του, εἴτα ἀπηυδηκὼς, ἀπογοητευθεὶς τὸν κόσμον καὶ τὰς συμφορὰς αὐτοῦ, ἔκλινεν, ἐνεκρώθη... τὰ ρόδα τῆς νεότητός του ὑπὸ τὴν πνοὴν σφοδρᾶς θυέλλης ἐφυλλορόησαν μετ' ὄλιγον.

Τὰς πενθίμους ταύτας τῆς βραχείας νεότητός του ἐντυπώσεις ἀπετύπωσεν ἐπὶ τῶν ἀσμάτων αὐτοῦ ὁ ποιητὴς· ἀπόκληρας τῆς εὐδαιμονίας οὐδὲν ἡσθάνθη ἐρ τῇ ὁδοιπορίᾳ τοῦ βίου του ἡ τὴν φοβερὰν ἐκείνην μελαγχολίαν, ἡ τὸν ἀπὸ τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν αἰσθημάτων κόρου, ὅστις τάχιστα ὀδηγεῖ τὰ θύματά του εἰς τὸν τάφον, καὶ ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κλῆρας τῶν εὐγενεστέρων καὶ ἐνθουσιωδεστέρων ποιητῶν. Ωδὴ καὶ ὁδύνηδεν ὁ βίος τοῦ ποιητοῦ, ὅστις λησμονῶν τὴν γῆν, πτερυγίζει πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὅστις προτιμᾷ τὰ ἄστρα τοῦ στερεώματος τῶν ψευδῶν ἄστρων τοῦ γηίου τούτου κόσμου· ἀλλοίμονον εἰς τὰς κοινωνίας, ἐὰν ἐκέκτηντο εἰς τὰ σπλάγχνα των πιλούντων ποιούτους παράφρονας! ἀνωφελεῖς πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς θεσμοὺς, ἀνάξιοι ἀληθῶς τοῦ σκοποῦ τῆς κοινωνίας, κατηραμένοι, ἀνωθεν φέροντες τὸ σημεῖον τῆς καταδίκης ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν, ὑφ' ὁ ὑποκαίει ἐν τούτοις ἱερὸν καὶ ἀσβεστον τὸ πῦρ τῆς μεγαλοφυΐας. Εἶχε δίκαιον ἀληθῶς ὁ φιλόσοφος τῆς Ἀκαδημίας, ἀποπέμπων αὐτοὺς στεφανηφύρους ἀπὸ τῆς πολιτείας του. Τι ζητοῦσιν αἱ εὐγενεῖς αὐται ψυχαὶ ἐν μέσῳ τῆς ἀεννάου πάλης τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπου ἡ κακία θριαμβεύει, ἡ δὲ ἀρετὴ προγεγραμμένη ἐν λήθῃ καὶ παραβύστῳ μαραίνεται καὶ ἡ κοινωνία παριστᾶ τὰ εἰδεχθὲς καὶ ἀποτρόπαιον ἐκεῖνο θέαμα, τὰ ἄριστα διατυπωθὲν ὑπὸ

τοῦ φιλοσόφου Ποντες διὰ τῆς βαθείας καὶ φοβερᾶς ἀλλ' ἀληθεστάτης ταῦτης φράσεως: *Bellum omnium in omnes!*...

Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Μορὼ παρῆλθον ἐν φοβερᾷ καὶ ἀλγεινῇ καταστάσει· πενέστατος, ἐστερεῖτο τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, οὐδένα εἶχε πρὸς τὸν ὄποιον νὰ καταφύγῃ, ἀλλὰ καὶ ἀν ἥδυνατο νὰ εὑρεθῇ εὐγενὴς καρδία, ἢτις νὰ περιθάλψῃ τὸν ψυχορραγοῦντα ποιητὴν, οὗτος ὑπερήφανος θὰ ἀπηρνεῖτο νὰ προσλιπαρήσῃ καὶ ἐπαιτήσῃ τὸν ἐπιουσιον αὐτοῦ ἄρτον. Ἡ κατωτέρω ἐπισολὴ, γραφεῖσα κατὰ τὰς τελευταῖας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ὑποδεικνύει τὴν ἀληθῆ κατάστασιν, εἰς ἥν διετέλει ὁ ἀτυχῆς νεανίας:

«Ἡ ἔλλειψις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἀείποτε παρέλυσε τὰς ἐν τῇ φιλολογίᾳ προσπαθείας μου. Διὰ νὰ κερδήσῃ τις, πρέπει νὰ ἔχῃ. Αὐτὴν νίδιος οἰκογενείας καὶ οὐχὶ ἀπλῶς Ἡγήσιππος Μορὼ, πιστεύω δτὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου θὰ εἴχον φήμην. Κύριός τις, δυνάπαξ μόνου εἶδον καὶ δστις διεκρίθη ἐν τῇ πολιτικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Παλινορθώσεως πρὸ δλίγου μοὶ ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν ἐκ τετρακοσίων στίχων, ἐν ᾧ λιαν μὲ κολακεύει... Οἱ ἀνθρωποι οὗτοι θέλουστε μὲ ἐγκαταλήπτειν ἀποθάνω ἐκπείνης ἢ ἐξ ὀδύνης, ὅπότε θέλουστε εἰπεῖ ἀκολούθως:—*KRIMA!* καὶ θέλουστε μὲ ἐπευφημήσει ἐξίσου μὲ τὸν Γιλβέρτην. Άδελφή μου, ἀγαθὴ ἀδελφή μου, ἐπίτρεψόν μοι νὰ συνδιαλεχθῶ μετὰ σοῦ τοσοῦτον ἐκτενῶς περὶ τῶν πύνων μου. Ἡ δυστυχία μὲκαθιστᾶ δλίγους ἐγωιστήν. Αὐτὴν ἔνταῦθα, δεν θὰ ἐκαλυύμην νὰ θέσω τὴν κεφαλήν μου ἐπὶ τοῦ ὕμου σου καὶ νὰ κλαύσω ὡς ἀνόητος, ὅπερ πράττω ὥσει ἡσθε ἔνταῦθα: μόνου ἀντὶ νὰ ὄμιλῶ, γράφω...»

Τὸ τελευταῖον ἀσμα τοῦ Ἡγησίππου ἐπιγράφεται εἰς τὴν ψυχήν μονού. Ζοφερὸς καὶ βαρυαλγὴς ἔλεγος συντετριμμένης καὶ ἀγωνιώσης καρδίας, ὑ-

στάτη ἀναλαμπὴ τοῦ ψυχορραγοῦντος λύχνου τῆς ζωῆς του, ἐγράφη ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν Παρισίων, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἵσως κλίνης, ἐφ' ἣς ἐγράφησαν οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ Γιλβέρτη. Λέγεται δτὶ ὁ κύκνος πρὶν ἦ ἐκπνεύσῃ, ἐκβάλλει σπαρακτικὸν ἀσμα, τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν τοῦ ἔρωτός του πρὸς τὴν περὶ αὐτὸν φύσιν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ τελευταῖον ἀσμα τοῦ Μορώ. Οὐδὲν λέγω περὶ τοῦ κυκνείου ἀσματος τοῦ ψυχορραγοῦντος ποιητοῦ· εὕχομαι ἵ μετάφρασις, δσου καὶ ἀν ἦ ἀτελῆς, νὰ καταδείξῃ καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ κάλλη τοῦ πρωτοτύπου, τὸ ὄποιον δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ ὡραιότερα τεμάχια τῆς Γαλλικῆς ποιήσεως:

Φύγε, ψυχή μου ἄμωμος, γυμνόν καὶ φθίνον σῶμα· πτερύγισον ἐν στεναγμῷ πρὸς τὸ οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

Δεκαοκτέτης ἀλλοτε βεβαίως ἀπηγόρυντην μίτραν τὴν καλύπτουσαν νεκρὸν τὸ ὅμρα πλέον· ἐντὸς κοιλάδων χλοερῶν φαιδρὸς ἀπεπλανώμενος ἢ ἐντὸς δρυμῶν σκιερῶν, εὐθυμονήταν πνέωντότε ὁ φοτός, ἡ βροχὴ, οἱ τῶν ἀνέμων στόνοι εἴδιμοι τὸ ὅμρα μου πρὸς ὄνειράξεις θείας· ἀλλ' ἥδη τὸ ἐσκίασαν τὰ δάκρυα, οἱ πόνοι· οἷμοι! ἐγνώρισα πολὺ τοῦ κόσμου τὰς ἀνίας:

Φύγε, ψυχή μου ἄμωμος, γυμνόν καὶ φθίνον σῶμα· πτερύγισον ἐν στεναγμῷ πρὸς τὸ οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

Ἄπηδησα ὁδοπορῶν κατάπλεως κονίας ἐν ἐρημίᾳ ἔδαινον μακρῷ, κυμαινομένῃ· ἀλλ' ἥδη ἀναπαύθητι ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ψυγή μου, ἄνω δασις φαιδρὰ σὲ ἀναμένει. Ἄνεφελος, ἀστερωπός τοῦ οὐρανοῦ ὁ θόλος φαίνεται λίμνη κυανή μὲ κρίνα στολισθεῖσα. λούσθητε εἰς ταύτην διαυγὴ καὶ δροσοβόλον δλῶς καὶ ἄφετε ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τὰ ὁάκτη, βαπτισθεῖσα.

Φύγε, ψυχή μου ἄμωμος, γυμνόν καὶ φθίνον σῶμα· πτερύγισον ἐν στεναγμῷ πρὸς τὸ οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

Φύγε, διόλου μὴ πονῆς τὸ ἀδελφόν σου σῶμα· ὅτε στενάζων ἔδαινον ἐν μέσῳ τῆς κακίας, τὰς πτέρυγάς σου ἔστεις, ψυγή μου, χθὲς ἀκόμα κ' ἐθρήνεις μέσψ φυλακῆς κλεισμένη ἐγκοσμίας· τὸ ἄλτος συσ, ἀποδημον πτηνόν, πικρῶς ἐθρήνεις, ἀλλ' ἥδη ἐκ τοῦ πυρετοῦ μοιραίως κατεβλήθης· τὸν θάνατόν μου διατί στενάζεις ἐξ ὀδύνης;... ἥ μη μὲ θραύση τοῦ βοροῦ τὸ πνεῦμα ἐφοβήθης;

Φύγε, ψυχή μου ἄμωμος, γυμνόν καὶ φθίνον σῶμα· πτερύγισον ἐν στεναγμῷ πρὸς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

Φύγε, ἀτρόμητος, ἐάν ἀγίας φίλης στεῖρον
ὁ πόθος μὲν ἔθέματε πρὸς ἡδονὰς βαθεῖας,
σὺ ἐκ τῶν συνενόχων μου δὲν ἥσο καὶ μαρτύρων,
ὑνειροπόλος πέλεια, εἰς πλάνας ἀπωλείας·
τὸ μάννα μὴ εὐρίσκουσα τῶν πόθων τῶν ἀγίων
ἢ πεντά μου ἑδύγκατε τὴν κόκνη — ἢ νηπία!
σὺ δέ με πρὸς τὸν Πλάστην σου, ψυχή μου, τὸν
[γυμφίον]
παρθένος θὰ παρασταθῆς καὶ πάλιν ἔρχουσία.

Φύγε, ψυχή μου ἄμωμος, γυμνόν καὶ φθίνον σῶμα· πτερύγισον ἐν στεναγμῷ πρὸς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

Τὰς ἀδελφάς σου ἐν τῇ γῇ οὐκέπορθες γλυκεῖς,
ὅποθεν ὁ Δημητοῦργός τὰς γετράς του μᾶς τείνει,
καὶ ὅταν ἔχυθισθετρυγχ καὶ αγαθὰ παιδία
ἔγγυς οὐκέπορθες τῶν νεκρῶν, οὐκέπορθες ἐν γα-

[λήνη]
οὐκέπορθες βλέπουσας αὐτὰ ἐπένω τοῦ κευθυτοῦ;
νὰ δρέπωσιν ἀμέριμνα ωχρῶν δεσμίδα λιών
οὐκέπορθες διὰ τῶν λευκῶν δστῶν μου δτ' ἀπόνως
οὐκέπορθες τὰ κάρυα τῶν σκυθρωπῶν μντημείων.

Φύγε, ψυχή μου ἄμωμος, γυμνόν καὶ φθίνον σῶμα· πτερύγισον ἐν στεναγμῷ πρὸς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα!

Δ'.

Γνωρίζετε τὴν ἴστορίαν τοῦ νεανίου
‘Ἄγγλου ποιητοῦ Θωμᾶ Σαττερτῶνος;
‘Ενδεκαέτης ἔγραφε σατύρας, δεκαεπτέτης
ἔδημοσίευσε συλλογὴν ποιήσεων,
αἴτινες κατόπιν ἐθαυμάσθησαν, δις δέ με
οὐδεὶς ἀνέγνωσε δημοσιευθείσας· ἐν τούτοις
στερούμενος τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖων,
ἐγκαρτερήσας ἐπὶ ἵκανὰς ἡμέρας
ἐν τῇ πείνῃ καὶ τῇ δυστυχίᾳ, ἀλλὰ τέλος
μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν είμαρμένην,
ἐδηλητηριάσθη ἐξ ἀπογνώσεως. Πόσους
τοιούτους, θύματα τῆς κοινωνικῆς
καχεξίας, δύναται τις ν' ἀπαριθμήσῃ,
ἀποθανόντας αὐτόχειρας, ἀσίτους ἡ παράφρονας! ...

‘Ο ἐπισταμένως μελετῶν τὴν ἴστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν θλιβερῷ ἀπογνώσει παρατηρεῖ, ὅτι ἀείποτε τὸ κακὸν ὑπερισχύει τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας ἡ ἀνθρωπότης διεβίωσεν ὑπὸ τὴν ὑγρὰν καὶ δυσώδη ἀτμόσφαιραν τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀνισότητος. Πολλάκις αἱ αὐλητρίδες καὶ οἱ εὔνοῦχοι, ἡ ἀτυχής

αὕτη ὑποστάθμη τῆς κοινωνικῆς ἐξαχρειώσεως, ἐκράτησαν τὰ σκῆπτρα καὶ ἐπεβλήθησαν ἐπὶ ὅλοκλήρου κοινωνίας, ἥτις ἡλιθίως ἡνέχθη αὐτοὺς ἀσελγαντοῦτας καὶ κραυπαλῶντας ἐπὶ τῶν Ἱερωτέρων καὶ προσφιλεστέρων αὐτῇ ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. ‘Ἐν τοιούτῳ ἀπόζοντι βορβόρῳ ἀνέτειλαν καὶ κατέδυσαν αἱ ἀρχαῖαι κοινωνίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, τοιοῦτον βίου διήνυσεν ἡ Ρώμη τῶν Καισάρων, τὸ Βυζάντιον τῶν Γραικορωμαίων, ἡ Ἰσπανία τῶν Ἱερεξεταστῶν, οὕτω θὰ καταστραφῶσι μοραίως, ἀφεύκτως τοσοῦτα ἔθνη, ὃν σήμερον ἀποθαυμάζεται τὸ ἔξωτερικὸν μεγαλεῖον, ὑπὸ τὸ ὅποιον ἐν τούτοις ὑφέρπει καὶ ὑποτρέφεται ὁ μέλλων καταστροφεὺς αὐτῶν σκάλης τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἡθικῆς καταπτώσεως. Οὐδέποτε ἡ ἀνθρωπότης ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ἢ μόνον κατὰ τοὺς πρωτογενεῖς αὐτῆς χρόνους· ὁ πολιτισμὸς αὐξήσας τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου κατέστησεν αὐτὸν δυστυχέστερον· εἶναι τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, τὸ ὅποιον γενύμενος αἰσθάνεται καὶ κατανοεῖ τὴν γυμνότητά του, τὴν ὅποιαν ἀδυνατεῖ ἐν τούτοις νὰ καλύψῃ διὰ τοῦ μυθολογικοῦ καὶ πλήρους ἀλληγορικῆς ἀληθείας τῆς συκῆς φύλλου... Μόνου κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἡλικίας του ὁ ἀνθρωπός ἦσθανθη καὶ ἀνέπνευσε τὸν μυθολογηθέντα χρυσοῦν αἰῶνα· ἡ ἐπικληθεῖσα πρόοδος, τουτέστιν ὁ πλοῦτος καὶ ἡ βιομηχανία, τὸ μοιραῖον τοῦτο δριον τῆς δυστυχίας, πρὸς ὃ τείνει ἡ ἀνθρωπότης, ἐπήνεγκε τὴν ἡθικὴν αὐτῆς παρακμὴν καὶ κακοδαιμονίαν. ‘Η ἴστορία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ ἴστορία τῶν θυμάτων, ὡς εἰπεν ἐξοχος συγγραφεὺς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὁ Ἐδουάρδος Λαβουλαί. ‘Απέναντι τοῦ ἀγράφου ἀλλ' ἀληθεστάτου τούτου βιβλίου τῶν αἰώνων, τὸ ὅποιον ἀπαντεῖ ἥσθανθημεν καὶ ἐρρεμβάσαμεν, ὡχριώσει καὶ Θουκυδίδης, καὶ Τάκιτος, καὶ Γίββων, καὶ Μακώλαι... Φεῦ! ὑπεράνω πασῶν τῶν ἐγωιστικῶν θεωριῶν καὶ δογμάτων, τὰ ὅποια ἐπλασε καὶ ἐφεύρε δι' ἔαυτὸν ὁ ἀνθρωπός, μία εἶναι ἡ ὑπερ-

τάτη, ή ἀληθής ἀλήθεια, ή δυστυχία,
ή μοιραία αὗτη καὶ πατροπαράδοτος
καταδίκη, τὴν ὅποιαν οὐδέποτε ἡθέλησε
νὰ καταπολεμήσῃ, διότι οὐδέποτε ἡθέ-
λησε νὰ ἀφυπνισθῇ ἀπὸ τῆς νάρκης, εἰς
ἥν διατελεῖ ἀπὸ τοσούτων αἰώνων...

Πτωχὸς ὄνειροπόλοι! ὅσοι πλάττοντες
διὰ τῆς καρδίας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς πείρας
χειμαιρικὸν κόσμον καὶ ἀτενίζοντες πρὸς
τὸν μυστηριώδη καὶ ἀκατάληπτον οὐρα-
νὸν, ἀνεγνώσατε ἵσως κατὰ τὰς μακρὰς
νύκτας τῶν ἐκστάσεών σας τὸ μέγα καὶ
ἀπειρον αὐτοῦ βιβλίον, χωρὶς νὰ φρα-
τίσητε νὰ μελετήσητε τὸ μικρὸν καὶ
περιωρισμένον βιβλίον τοῦ μικροῦ τούτου
πλανήτου, χωρὶς νὰ παρατηρήσητε τὴν
πρὸ ποδῶν ὑμῶν χαίνουσαν ἀβυσσον τῆς
εἱρονος καὶ πικρᾶς εἰμαρμένης!... Ποῖος
εἶναι ὁ προορισμός σας; ποῖον τὸ μέλλον
σας, ἀτυχεῖς φιλόσοφοι, ποιηταὶ, σεπτοὶ
ἱεροφάνται καὶ μαχηταὶ τῶν ὥραιοτέρων
τῆς ἀνθρωπότητος δικαιωμάτων; ποια ἡ
ἀνταμοιβή σας; ἡ ἀγνωμοσύνη, τὸ μῆσος,
ὁ σταυρὸς, τὸ μαρτύριον. Αἱ ιδέαι σας
εἶναι οὐτοπίαι, αἱ σκέψεις σας ἀκατά-
ληπτα ἡγρί σονιά... Διὰ σᾶς τὸ
φρενοκομεῖον, τὸ νοσοκομεῖον, ἡ εἰρκτή,
ὅπότε οἱ δήμοι σας, οἱ εὐάριθμοι δήμοι
όλοκλήρου τῆς κοινωνίας ὀργιάζουσι,
κωφοὶ καὶ ἀναισθητοὶ πρὸς τοὺς σιωπη-
λοὺς στόνους τοῦ μαρτυρίου σας!..

«Ἐν ἐκ τῶν πολυαριθμῶν τούτων θυ-
μάτων τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ὑπῆρξε
καὶ ὁ Ἡγήσιππος Μορώ. Ἀφανῆς καὶ
ἀγνωστος ἐγεννήθη, ἀφανῆς καὶ ἀγνω-
στος ἀπέθανεν ἐντὸς νοσοκομείου, ἀφα-
νῆς ἐτάφη εἰς τὸ νεκροταφεῖον...»

«Οταν ἡ ψυχρὰ τοῦ μνήματος πλάξ-
ἐκάλυψε τὸ ἀπονεκρωθὲν ἐκείνου σῶμα,
δὲν ἔρριφθη ἐν ἀνθος ἐπὶ τοῦ πικροῦ
τάφου του, δὲν ἔρρευσαν ἐπ' αὐτοῦ δάκρυα
μητρὸς ἡ ἐρωμένης, οὐδεμία καρδία ἐσκίρ-
τησεν ἐκ πόνου καὶ συμπαθείας ἐπὶ τῇ
ἀώρῳ ἀπωλείᾳ του· μάνος ὁ μαῦρος εἰ-
ρός, ἀπλοῦν ἐμβλῆμα τοῦ θανάτου, ἀνε-
στηλώθη ἐπὶ τοῦ ἐρημικοῦ τάφου τοῦ
ποιητοῦ τῆς Μνοσωτίδος!»

N. KAZALIS

Ο ΓΑΜΟΣ

ΠΑΡΔ ΤΟΙΣ ΝΕΩΤΕΡΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ^{*)}

—

Οἱ γάμοι ἐγίνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
ἐν μικρῷ ἡλικίᾳ, εἰς ἐκεῖνα πρὸ πάντων
τὰ μέρη, ἔνθα δὲν ἔξετάζεται τόσον ἡ
μέλλουσα οἰκονομικὴ τῆς οὔτω σχημα-
τισθείσης οἰκογενείας κατάστασις, ὅσον
ἡ εὐδαιμονία καὶ σωματικὴ εὐεξία τῶν
συζύγων. «Ἐν Μάνη οἱ μονογενεῖς πρὸ¹
πάντων υἱοί, παῖδες ἔτι δυντες, υυμφεύον-
ται ὅπως μὴ ἀπολεσθῇ τὸ ὄνομά
των, οὐδόλως δὲ σπάνιοι εἰσὶν οἱ ἀρρα-
βῶνες μελλονύμφων ἐν τῇ γαστέρι τῆς
μητρὸς ἔτι δυντων παρ' Ἀλβανοῖς, ὃν τὰ
ἔθιμα ἔνεκα τοῦ χαρακτῆρος τῆς φυλῆς
των πολὺ ὅμοιάσαντε πρὸς τὰ τῶν Μα-
νιατῶν, ὁ πρωτότοκος υἱὸς ἄμα γίνη τριε-
τῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀρραβωνισθῇ.
διότι νομίζουσιν ὅτι εἰς τοὺς μυηστῆρας
εἶναι ἴλεως ὁ οὐρανός. «Ἡ τοιαύτη
συνήθεια ἐπικρατεῖ καὶ ἐν Ζαγαρίῳ τῆς
Ἡπείρου, ὁ δὲ κύριος Χασιώτης ἔν τινε
περὶ τῆς χώρας ταύτης μονογραφίᾳ ψέ-
γει αὐτὴν, γνώμονα ἵσως λαμβάνων
τὰ παρ' ἡμῖν κοινωνικὰ ἔθιμα, οὐχὶ νο-
μίζω ὀρθῶς ποιῶν· διότι κατωτέρω δὲν
δύναται νὰ μὴ ὄμολογήσῃ «ὅτι πολὺ δλί-
γαι συνέβησαν τοιούτων γάμων κακαὶ²
συνέπειαι, καὶ δλίγιστα ἀκούονται πα-
ράπονα.» «Ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ ἐν ίσχυί νό-
μοι διατάττουσιν ὅπως ἡ τοῦ γάμου ιερο-
τελεστία γίνηται μεταξὺ ἀρρένων ἀνω-
τέρας ἡλικίας τῶν δεκαεξῆς ἐτῶν καὶ θη-
λέων τῶν δεκατεσσάρων. Οἱ δὲνύμοι αὐτοῖς
εἰς τὰ πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη τη-
ροῦνται.

Καὶ συνάπτονται μὲν συνήθως οἱ γά-
μοι μεταξὺ προσώπων τῆς αὐτῆς τάξεως.
«ὁ φτωχὸς φτωχὴν ἐπῆρε καὶ ὁ Θεὸς
πολλὰ καλὰ τῶν ἔδωσε,» λέγει μία δη-

*) Αναβάλλοντες κατ' αἴτησιν τοῦ συγγρα-
φέως διὰ τὸ προσεχὲς φυλλάδιον τὸ τέλος τῆς
περὶ Κληδόνων πραγματείας, δημοσιεύομεν σή-
μερον τὰ ἀνωτέρω, ἀπόσπασμα ὄντα ἐκ τοῦ γά-
μου, κεφαλαίου τοῦ περὶ ἡθῶν καὶ ἔθιμων τῶν
νεωτέρων Ἑλλήνων συγγράμματος τοῦ Κ. Ν.
Πολίτου, παραλιπόντες τὰς σημειώσεις.